

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Dispytatio VII. De Causis in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

gistro audit, iam habet in se artem productam quæ influat postea, & consequenter iam erit Magister, nec noua doctrinâ indigebit. Constat ergo, tunc discipulum sine arte acquisitâ, solum percipiendo quæ audit, operatum esse.

Obiicies Primò, Ergo ars nec directiue potest concurrere ad artefactum, cum ab eo distet localiter. Nego consequentiam: quia ut concurrat directiue, sufficit ut eadem anima, quæ mouet immediatè manum, cognoscat per cognitionem existentem in ipsâ animâ in cerebro, etiam si cognitio non existat in manu, quia eadem est anima in utroque loco. Quocirca autem in brutis cognitio existens in capite, determinet alias actiones distantes, dicam Disputatione 1. de Animâ à num. 164.

Obiicies Secundò: Si ars solum influeret directiue, posset opus artificiosum fieri sine illâ,

quod est falsum. Nego Primò consequentiam, quia non solum requiritur ad opus causa efficiens, sed etiam directiua, ut patet in voluntate non valente amare sine cognitione, cum tamen cognitio non influat efficienter, sed solum directiue in amorem. Similiter lux non influat physice in meum motum localem, sed solum directiue, & tamen sine luce non poterit quis sine periculo errandi & cadendi per loca aspera incedere. Deinde distingo consequens. Potest absolute res artificiosa fieri sine arte, concedo consequentiam: potest enim homo vel nihil cogitando ita massam aliquam v. g. disponere, ut vel canis, vel hominis, vel alterius rei figuram efficiat. Potest ita facillè, & sine periculo errandi sine arte ac cum illâ, nego consequentiam, ut in simili de Logica Disputatione 111. à num. 35. dixi, & res est per se clarissima.

DISPUTATIO SEPTIMA.

De Causis incommuni.

TOTA hæc Disputatio de Causis incommuni & in particulari, valde utilis est ad vniuersam Philosophiam & Theologiam, idè oportet, quæ in eâ dixerimus, præ oculis habere.

SECTIO I.

Definitur Causa incommuni.

VARIAS causæ definitiones tradunt Conimbricenses 2. Physicorum cap. 7. quaestione 7. Perierius lib. 8. Physicæ cap. 1. P. Suarez Disputat. 12. Metaphysicæ sect. 1. Hurtadus Disputatione 8. Physicorum quaest. 1.

Prima, quæ nonnullis arridet, est, quam tradunt Conimbricenses supra art. 1. scilicet, *Causa est id, à quo aliud per se dependet*. Mihi tamen non placet, quia effectus etiam per se pendet ab aliquibus conditionibus, v. g. ab indistantiâ & approximatione cum causâ, & tamen illæ conditiones non sunt causæ.

Secunda est P. Suarezij supra, *Causa est principium per se influens esse in aliud*. Hanc reiciunt nonnulli, quia etiam iuxta illam Verbum diuinum unitum humanitati Christi Domini erit causa intrinseca Christi, quod falsum est. Hæc impugnatio non vrget, quia Verbum non influat esse in Christum Dominum; nam influere dicit productionem, Verbum autem non constituit Christum Dominum illum producendo, vel influendo aliud esse in illum, sed solum componendo intrinsecè, se ipsum humanitati communicando, quod proprie non est causare, nec influere, ut alibi dixi. Deinde, Verbum diuinum non potest dici absolute aliud à Christo, quia includitur in ipso Christo, sed aliud ab humanitate, quam non componit; sicut etiam ipsi Auctores, qui præfato argumento vtuntur, docent ob eandem rationem non posse dici, Christum esse aliud per se dependens ab humanitate; unde in-

ferunt, illi non conuenire definitionem causæ traditam à Conimbricensibus; ergo nec conuenire, ob eandem rationem quæ traditur à Suarezio, cum in utraque requiratur, effectum esse aliud à causâ, & differentia solum sit, quod Conimbricenses vtuntur verbo *dependere*, Suarez autem *influeret*; Christo autem Domino non minus conuenit *dependere* à Verbo, quam ab eo accipere influxum: imò dependentia verè conuenit, influxus autem non (ut ex dictis constat) ergo Verbo respectu Christi non magis conuenit definitio P. Suarezij, quàm definitio Conimbricensium, sed potius è contrario magis conuenit Conimbricensium quàm Suarezij.

Aliunde impugnatur definitio P. Suarezij ad hominem quidem, quia ipse docet, Christum Dominum se ipsum producere in Eucharistia, & esse causam sui, ergo non est de ratione causæ, *influeret esse in aliud*, tunc enim Christus est sui causâ, & non influat in aliud. Deinde, quia etiam principium per se influat esse in aliud, v. g. Pater æternus, qui est aliud suppositum à Filio, per se influat esse in aliud suppositum, & tamen non est causa Filij, ergo ea definitio non est propria causæ, quia (ut bene Hurtadus notauit) etiam potest dici Verbum aliud à Patre non in naturâ, sed in supposito.

Alij causam sic definiunt, *id à quo aliquid pendet ut ab influente per se*. Per se pendet excludunt principia, de quorum ratione non est dependentia effectus ab ipsis, ut patet in Patre æterno, à quo non dependet Filius, etiam si Pater sit principium illius; & hinc dicunt, Patrem non esse causam Filij diuini, neque utrumque causam Spiritus sancti. Sed contrâ clarè, quia Filius verè dependet à Patre; quia *dependere* nihil aliud est, quàm egere illo ad sui existentiam, Filius autem non potest esse sine Patre, ergo eget illo, ergo dependet ab illo, ergo causatur ab illo. Idem argumentum fit in Spiritu sancto. Sed respondent, negando Antecedens, quia dependentia dicit produci essentiam: cum autem, etsi producatur Filius à Patre

Patre aeterno, non tamen producat essentia Filij, ideo Filius non dependet à Patre, etiam si non possit esse sine illo, sicut nec dependet Pater à Filio, etiam si Pater non possit esse sine Filio.

- 4 Hi Auctores in questione de nomine videntur significationem gratis mutare: Dependencia stat sine influxu, ergo & sine productione essentiae. Antecedens patet, quia effectus pendet non solum à causa quae producit essentiam, sed & à conditionibus, quae non producant neque influunt; essentia item pendet à posteriori à suis passionibus, & materia à forma substantiali, & haec à dispositionibus, etiam si nihil horum non solum non producat essentiam, sed nec vilo modo influat. cur ergo ita gratis significationem huius vocis *dependencia* ad productionem essentiae solum significandam transfers? neque vllus vquam ita explicuit verbum *dependeo*. Legatur Calpurnius. Ad confirmationem ex Patre aeterno dico, eum dependere in re à Filio, quia sine illo non potest esse, communiter autem id solet negari, quia videtur hoc nomen sonare aliquam imperfectionem, non autem negatur, quia essentia non fit producta.

- 5 Quidam alius, supponens ex materia de Trinitate, personam diuinam producentem non posse concipi sine producta, eò quod producat constituitur per ipsam actualem productionem, quae non potest concipi sine suo termino; aliunde vero supponens ex Aristotele, causam esse priorem effectui, concludit, ideo vnam personam diuinam non esse causam alterius, quia non est prior altera. Admitto huic Auctori illam doctrinam de personis diuinis; quod vero propterea non dicantur causae, non possum mihi perluadere. Patres enim Latini, qui hoc nomen *causa* à diuinis ablegarunt, certe non attenderunt ad istam subtilitatem de prioritatem rationis *in quo*. Adde, Patrem aeternum non dicendum causam Filij, esse omnino inter Latinos certum. At non omnes negant eam prioritatem naturae in diuinis. Præterea alij in humanis, in causis necessitatis ad operandum non admittunt prioritatem *in quo*, sed à quo, quae etiam datur in diuinis, & tamen eas dicunt verè causas; ergo causa non constituitur per hoc quod sit prior naturae suo effectui. Quod verò ex Aristotele adducit, non est ad rem: Aristoteles enim, qui hoc mysterium Trinitatis prorsus ignorauit, non distinxit inter causam & principium propter hanc prioritatem.
- 6 Adde (quod est lepidius) Aristotelem Græcè scripsisse, Græcos autem Patres omnes Deo tribuere nomen *causa* respectu Filij, ergo causa apud Aristotelem & apud Græcos non requirit eam prioritatem *in quo*; vel si eam requirit, certè omnes Patres Græci Catholici sentiunt contra ipsum Hurtado, dari in Deo has prioritates *in quo*, vel quomodo ex vocabulo Aristotelico Græco, quod in diuinis admittitur, aliquid infert ex Aristotele circa vocabulum *causa* Latinum, & ab Aristotele ignoratum, de quo est tota quaestio praesens?

Ego dicendum puto, Latinos Patres, negantes in diuinis hoc nomen *causa*, attendisse ad rem manifestam & certam apud omnes, scilicet, essentiam diuinam non produci. Vnde et si forte antiquitus apud Latinos vniuersalius usurparetur hoc nomen, ipsos tamen Patres, ut facerent

distinctionem inter creaturarum productionem vbi essentia producit, & inter diuinam vbi essentia seu natura non producit, nomen *causa* restrinxisse ad significandam productionem essentiae seu naturae, ideoque causam in diuinis reiecit, nomen verò *principium* reliquisse in sua vniuersalitate, & ideo illud ibi admisisse. Hinc infero, causam sic posse definiti, *est illa quae per se influit producendo essentiam*. Posset dicere, ergo qui producit accidentia, non est causa, quia non producit essentiam. Respondeo, hoc argumentum esse contra omnes: facile tamen soluitur, accidentia enim habent propriam essentiam realiter diuerfam ab essentia subiecti; at relationes diuinæ non dicuntur habere absolute essentiam, sed secundum quid, distinctam virtualiter à naturā diuinā. Et hoc sufficit pro quaestione de nomine.

Aduerte, à me non requiri ad rationem causae, ut influat in aliud vel in alium; quia puto, diuinitus idem posse, quoad secundum actionem, esse causam sui: in quo acquiesco P. Suarezio, qui minus consequenter in hoc loquitur propter dicta num. 2. Solum ergo debet causa influere in essentiam seu naturam rei productae.

SECTIO II.

In quo consistat essentialis causa conceptus in actu primo.

Q VÆRIMVS, vtrum causa in actu primo, & ut potest operari, includat actionem ipsam quae operatur, saltem ut possibilem, an verò prae se dicat ipsam entitatem causae, quae se sola sit potens causare effectum.

Recentiores nonnulli apud Hurtadum Disputatione 8. §. 18. opinati sunt, causam in actu primo includere duo, & ipsam entitatem causae, & actionem possibilem; hanc in obliquo, illam in recto, sicut album includit duo, & subiectum in recto, & albedinem in obliquo. Probat suam sententiam, quia causa in actu secundo dicit actionem existentem, per quam formaliter constituitur causans, sicut subiectum per albedinem constituitur album; ergo causa in actu primo debet includere ipsam actionem in actu primo, id est ut possibilem. Patet consequentia, quia idem, quo existente res aliqua constituitur in ratione existentis ut possibile, debet constituitur eandem rem in ratione possibilis. v.g. per animalitatem & rationalitatem existentem constituitur homo actu existens, per eandem, ut possibilem, debet constitui homo in ratione possibilis; ergo si per actionem actu existentem constituitur causa actu causans, per actionem ut possibilem constituitur in ratione potentis operari, seu in actu primo. Ex his inferunt, ipsam entitatem causae, ut separatam ab actione possibili, non dicere relationem ad effectum, quia ut sic est entitas absoluta: neque enim ut sic magis respicit effectum, quam accedens respiciat substantiam, & creatura Deum; sed nec creatura respicit Deum transcendentaliter, nec substantia accedens, cum possit creatura & accedens intuitiue cognosci, quin cognoscatur Deus aut substantia, ergo nec entitas causa respicit effectum. Confirmatur, quia si causa respiceret effectum, & effectus causam, causa se ipsam saltem mediare respiceret, quod repugnat: si verò confi-

consideretur causa ut includit ipsam actionem possibilem, ut sic respicit essentialiter effectum ratione actionis, quæ transcendentaliter respicit effectum, quæq; non potest cognosci sine effectu.

10 Hanc opinionem merito reiecit Hurtadus supra. quod ut & nos præstemus, advertimus Primum, duplicem esse actum primum, alium Logicum, alium Physicum, sicut in simili diximus de potentia, dum egimus de potentialitate materia. Actus primus Logicus nihil est aliud, quam non-repugnantia seu possibilitas rei in ordine ad existendum, modo v. g. habet Antichristus actum primum Logicum, quia habet possibilitatem ad existendum. Hic actus primus idem est cum secundo Logico, id est cum re existenti, quia res possibilis & res existens solum distinguuntur penes diversum modum concipiendi, de quo in Metaphysicâ. Actus primus Physicus est virtus effectiva, physicè productiva alicuius. V. g. virtus, quam habet Deus ad producendam creaturam, est actus primus physicus Dei. Hi duo actus in hoc distinguuntur, quod Logicus non est productivus (neque enim Petrus possibilis producit se ipsum existentem) ideoque hic actus primus Logicus convenit etiam ipsi effectui virtuali formaliter, quia effectus etiam habet non repugnantiam ad existendum, sicut eam habet causa illius: at verò actus Physicus primus est verè productivus actus secundi Physici, ideoque actus primus Physicus non convenit formaliter effectui, quia effectus formaliter licet sit producibilis, non tamen est productivus; convenit verò causæ, quæ est productiva effectus. Quia verò Auctores, cum quibus disputamus, utrumque actum confuderunt, ideo in eam sententiam lapsi sunt.

Ex hac doctrinâ facillè opposita impugnatur: quia licet actio ut possibilis habeat actum primum Logicum respectu sui ipsius ut existentis; actio tamen ut possibilis non habet actum primum Physicum respectu sui ipsius ut existentis, quia non producit actio existens à se ut possibilis, sicut neque ipse effectus ut possibilis constituit actum primum Physicum sui ipsius, quia effectus non est complementum principij ut operativi, sed à principio operatio completo dinatur. Confirmatur: non solum producit effectus, sed etiam actio illius; ergo sicut datur actus primus Physicus respectu effectus ab ipso adequatè distinctus, quia nihil potest esse actus primus Physicus sui ipsius, ita etiam debet dari actus primus Physicus actionis adequatè ab illâ distinctus, quia non potest actio constituere actum primum productivum sui ipsius; ergo causa in actu primo Physico ut productiva & actionis & effectus, nec per effectum nec per actionem potest compleri; ergo causa in actu primo Physico solum constituitur per propriam entitatem ut adequatè contra distinctam ab actione & effectu.

Deinde impugnatur, quod secundo loco ab his Doctoribus docetur, nempe entitatè causæ omnino esse absolutam, nec relationem transcendentalem dicere ad effectum, nam causa per suam entitatem est productiva actionis & effectus, ergo hoc quod est posse producere effectum in illâ, aliquid est essentialiter, ergo per suam essentiam dicit talem ordinem ad effectum, ita

ut si hic esset impossibilis, esset etiam impossibilis causa, nam esset impossibile aliquid essentialiter identificatum cum causâ, scilicet posse producere illum effectum. Confirmatur & explicatur hæc ratio: pono entitatem animæ etiam ut se iunctam ab actione possibili, & entitatem ignis, & comparo utramque in ordine ad actum vivendi, & ad calefactionem; anima ex se habet posse simul cum actione intentionali producere actum vitalem, quod omnino repugnat entitati ignis; è contrario verò, hæc ex se antecederet ad calefactionem habet posse ipsam calefactionem producere, & mediâ illâ calorem, quod omnino repugnat animæ rationali; ergo anima rationalis & ignis, etiam considerati antecederet ad actionem, habent ex suâ essentia illa, posse producere actum vitalem, hic verò calorem; sed hoc deficeret in illis, si non esset possibilis calor & actus vitalis, ergo antecederet ad actionem essentialiter respiciunt suos effectus. Confirmo, quia licet ignis respiciat calorem mediâ actione possibili (ut tu dicis) ipsa tamen actionem per se ipsum, & consequenter essentialiter respicit ignis; & in hoc differt ab aquâ, quæ nec calorem nec calefactionem respicit: at hic respectus periret, si non esset possibilis calor, quia nec actio circa illum esset possibilis, repugnat enim esse possibilem actionem circa effectum impossibilem (ut ex se patet) ergo etiam iuxta tuum modum dicendi, debet causis tribui essentialis connexio cum effectu in esse possibili, siue ea mediata sit siue immediata: Et fortè in re hoc non negabitur ab his Auctoribus, etiam si non vocent illam *relationem secundum esse*, sed solum *secundum dici*; quod ad modum loquendi præcisè spectat. Qualiter verò hoc argumentum posset ab his eludi non solis terminis, sed & ipsâ, vide num. 31. vbi & elusionem reiciam.

Hic idem respectus transcendentis & essentialis causæ ad effectus posibles, potest sic probari: causa existens dat actualem existentiam effectui, ergo eadem causa possibilis dat possibilitatem effectui. Patet consequentia, quia sicut se habet causa existens ad effectum existentem, ita debet se habere causa possibilis ad effectum possibilem. Hoc argumentum valde aridet recentioribus, mihi tamen in multis videtur peccare: & quidem formam arguendi evidenter ostendi esse malam, nam causa existens non pendet ab effectu existente (nec enim ignis, ut existat, pendet ab omnibus suis calefactionibus actu existentibus) nec materia existens pendet amplius quam ab una formâ substantiali, & tamen ignis possibilis pendet à possibilitate omnium calefactionum possibilium per se; ergo non valet consequentia. Sicut se habet existens causa ad effectum existentem, ita possibilis ad possibilem, quandoquidem existens effectus pendet à solâ una causâ existente, ut possibilis, pendet ab omnibus causis ut possibilibus. Malè ergo eam consequentiam traxisti ab existentia ad possibilitatem.

Adde, Antecedens tui argumenti adhuc esse falsum, nec enim causa existens necessariò dat existentiam effectui. Si enim causa sit libera, potest ab omni operatione cessare; ergo iam hæc possibilis non dabit necessariò possibilitatem effectui, sed sicut potest existere, etiam si non existat.

stat effectus, poterit esse possibilis, licet non sit possibilis idem effectus, iuxta tuum modum arguendi. Imò etsi causa sit necessaria, adhuc non dat necessariò existentiam, nisi vnico effectui, aut duobus, ex infinitis quos potest producere; ergo sicut hæc causa existens non dat existentiam nisi vni effectui, ita possibilis non dabit possibilitatem nisi vni; & sicut potest existere sine infinitis cum solo vno, ita poterit esse possibilis, etiamsi vnici tantum sit possibilis. Vides argumentum contra te euidenter retortum? Respondeo ergo ei absolute, non quatenus est pro me, quia vt sic, iam ostendi non habere vllam vim; sed quatenus contra nos videtur esse, eò quòd retorserim illud contra nostram sententiam. Dico igitur, respectum essentialiorem causæ non esse ad effectum existentem, sed vt possibilem; vnde etiamsi causa possit actu existere sine effectui, non tamen si non sit possibilis effectus. Ratio à priori est, quia actu producere effectum, est quid distinctum à causâ, proueniens ab actione intermediâ; idè bene potest existere causa, licet actu non causet: at posse producere effectum, est ipsamet entitas causæ, hæc autem potentia non potest existere nisi possibilis sit effectus, quia ad impossibile non est potentia.

Ex his facile soluntur argumenta opposita. Ad primum respondeo, actum primum Logicum constitui per ipsum actum secundum Logicum in esse possibili, hoc est, possibilitatem operationis, & causæ secundæ vt operantis, constitui per ipsam actionem in esse possibili; nego tamen, actum primum Physicum posse constitui per ipsum effectum aut actionem, etiam in esse possibili (vt aduersarij contendebant) quia actio aut effectus possibilis non possunt esse principium sui ipsorum in esse existentie. Et ratio à priori est, quia nihil non existens, sed præcisè possibile, potest esse complementum principij operatiui physice, aut per se operari physice.

17 Ad Secundum, desumptum ex creaturâ, & accidenti in ordine ad Deum & substantiam, respondeo, eo potius probari nostram doctrinam: nã creatura ex se ipsâ essentialiter respicit Deum vt causam, & vt id à quo essentialiter dependet, quoniam certius in Philosophiâ & Theologiâ. Quòd si Deus deesset, eo ipso deesset creatura. Et certè non possum mihi persuadere, hos Auctores ausos fuisse dicere, creaturæ existentiam non pendere à Deo essentialiter; hoc autem ego voco relationem transcendentaliorem. Similiter accidens ex sua essentia petit substantiæ inhaerere vel adherere, ergo ex sua essentia respicit substantiam; nec video possibilem vllam relationem transcendentalem, si non datur in accidenti respectu substantiæ, & in creaturâ respectu Dei; ergo similiter causa respicit transcendentaliter effectum. Neque obest, causam sine effectui, creaturam sine Deo, & accidens sine substantiâ intuitiue posse cognosci, vt cognoscuntur per sensus: nam ad hoc, vt cognoscatur terminus alicuius relationis, non sufficit quacumque cognitio, etiam intuitiua, ipsius relationis, præsertim si ea cognitio sit materialis, quæ est valde imperfecta; sed requiritur cognitio magis explicita, & penetratiua ipsius relationis, de quo egi Disputatione v. Logica, à num. 21. agens de præcisionibus obiectiuis.

18 Denique ad vltimam confirmationem respon-

deo, non esse inconueniens, imò ab omnibus necessariò admittendum, posse aliquid se ipsum mediare respicere: nam Pater æternus dicit relationem ad Filium, & hic ad Patrem, in quo consistit mediatus respectus ad se ipsum.

Dices: Prius est possibilis causâ quàm effectus, ergo causa non constituitur per essentialiorem ordinem ad effectum. Nego Antecedens; quia si loquamur in re ipsâ, simul est & effectus & causa possibilis, quia eorum possibilitas inuicem pendet essentialiter; si verò loquamur in ordine ad nostrum conceptum (transcat, prius imperfectè cognosci causam, quàm effectum) quid inde? Dico, imperfectè, quia cognitione comprehensiuâ necessariò in causâ cognitâ cognoscitur effectus possibilis, & è contrario in effectui ipsa causa.

Aliud argumentum desumptum ex diuinis, vbi principium productiuum constituitur per ipsam productionem actiuam, seu quasi actionem, ergo etiam in creatis causa constituitur per actionem; hoc, inquam, argumentum solui in materiâ de Trinitate, assignans manifestam disparitatem quoad hoc inter diuina & causas creatas. Hanc tibi nunc repeto breuiter, quòd in diuinis actio est improducta, vnde potest bene constituere principium; in creatis verò procedit actio ab ipsâ causâ, vnde non potest eam complere in actu primo. Adde, argumento probari multò plus quàm aduersarij intendunt: illi enim solum dicunt, per actionem possibilem compleri causam creatam, at in diuinis non constituitur principium per productionem actiuam possibilem, sed per illam vt existentem, quod omnino in creatis repugnat; aliâs ipsa actio creata vt existens, esset principium sui ipsius, quod & ab aduersariis reputatur impossibile, saltem quoad primum esse. Nullum ergo est argumentum à diuinis ad creatas in præsentis questione.

Rogabis, vtrum non solum in causis creatis detur hæc relatio transcendentalis ad effectum, sed etiam in Deo ad creaturas posibles. Negat P. Valquez, quia censet non dependere Deum à possibilitate sumæ vel formicæ. Affirmat P. Suarez, cui subscribo, propter rationem factam, quia scilicet hoc, quod est Deum posse producere creaturas, est essentialiter Deo; quod deficeret, si repugnarent creaturæ: ergo Deus essentialiter illas respicit vt posibles. Video, aduersarios posse mihi respondere exemplo actuum liberorum Dei, vbi sine vllâ Dei mutatione potest esse actu cognoscens Petrum futurum, quod non haberet, si Petrus non esset futurus; ergo idem erit de omnipotentia, scilicet illam sine immutatione sui, si Petrus sit possibilis, futuram intrinsecè productiuam illius, eo autem impossibili eandem non futuram productiuam eiusdem. Ego hunc habeo discurrendi modum, vt si magnam aliquam difficultatem cogar in vnâ aut alterâ materiâ recognoscere, nolim eam vilo modo sine causâ ad alias extendere. Summa omnium difficultatum est illa de actibus liberis Dei, quam solâ Fide coacti subire tenemur. Vt quid eam gratis extendam ad omnipotentiam & ad scientiam necessariam? Miro ab his Auctoribus etiam eodem modo non doceri, Patrem æternum in esse entitatis mansurum eundem, licet Filius non existeret. Et quidem, si adherere velint exemplo actuum liberorum, poterunt

tant tam facile hoc defendere, quam in omni-
potentiâ. Hæc hic sufficiat tetigisse, fufius Deo
dante in Theologiâ. Sed vix est in hoc puncto
quod dicatur fufius, tota enim summa rei tacta
est duobus verbis.

SECTIO III.

*Utrum Causa respiciat effectum in com-
muni, an in particulari.*

21 INQUIRIMVS, vtrum respectus transcenden-
talis, quem diximus dari in causâ respectu ef-
fectum, sit ad illos in particulari: id est, vtrum
ignis v. g. respiciat hunc numero calorem, quem
potest producere, ita vt si hic esset impossibilis,
esset etiam impossibilis ignis; an verò solum
respiciat calorem in communi, ideoque non depen-
deat à possibilitate huius vel illius in particulari.
Quæ difficultas est etiam communis potentiis res-
pectu suorum actuum, v. g. potentia visiva res-
pectu visionum, tactui respectu sensationum,
intellectui respectu cognitionum, & voluntati
respectu amoris. An autem de eisdem potentiis
respectu obiectorum sit eadem ratio, dicetur
infra.

22 Nonnulli recentiores opinantur, respectum
causæ & potentia solum esse ad effectum & ob-
iectum in communi, v. g. respectum potentia
visiva solum esse ad colorem vt sic, non verò ad
albedinem & nigredinem in particulari: vnde
etsi esset impossibilis albedo, dummodò possibi-
lis esset aliquis color, maneret (inquiunt) eadem
numero potentia visiva quæ modò est, quia hæc
solum respicit coloratum, quod etiam tunc respi-
ceret, etiam si esset impossibilis albedo. Quam
doctrinam applicant omnipotentia Dei in ordi-
ne ad creaturas, vt non respiciat hanc vel illam
determinatè, sed creaturam vt sic, seu id quod
non implicat contradictionem in communi, siue
hoc siue illud sit. Confundunt hi obiectum &
effectum: & licet de vtriusque non sit eadem ra-
tio, ad punctum tamen præfens eadem est; sup-
ponitur enim nunc, potentiam respicere essentia-
liter & pendere à possibilitate sui obiecti saltem
in communi, sicut à possibilitate effectus.

23 Priusquam hanc opinionem absolute impu-
gnem, ostendo horum in consequentiam: aiunt
enim, si deficeret omne coloratum, tunc non
mansuram hanc eandem potentiam visivam,
mansuram tamen, etiam si omnes colores repu-
gnarent, vnico tantum excepto; deinde omni-
potentiam Dei destructum iri, casu quo nulla
creatura esset possibilis, mansuram tamen eam-
dem numero quæ iam est, si vel sola formica es-
set possibilis, licet homo, Angelus, ceteraque en-
tia repugnarent; quæ duo nequaquam inter se
coherent, quod sic euidenter probo. Per te ideo
Deus, etiam deficiente possibilitate Petri, manet
idem, quia semper manet cum virtute ad produ-
cendum, quæ non implicat contradictionem, ad
quod per accidens se habet, Petrum vel Paulum
in particulari implicare contradictionem, quia
hoc non tollit à Deo virtutem productivam eo-
rum, quæ non implicat: atqui etiam si essent im-
possibiles omnes creaturae, adhuc Deus maneret
cum virtute ad producendum id quod non im-

plicat, quæ virtus potest per hanc conditiona-
lem explicari: quod si essent possibiles creaturae,
posset à Deo produci, & tunc Deus differret à
creaturâ, quia hæc non habet virtutem etiam
conditionalem, vt posset producere ea quæ non
implicarent contradictionem. Deus verò habet
talem virtutem, sicuti à te in simili de Petro in
particulari docetur, scilicet Deum habere essen-
tialiter hoc, vt si Petrus non implicet contradi-
ctionem, possit eum producere: quod verò ab-
solutè implicet vel non, hoc (inquis) est per ac-
cidents respectu Dei; ergo, si semel admittatur,
omnipotentiam Dei non pendere à possibilitate
huius creaturæ in particulari, etiam dicendum
est, non pendere à possibilitate vllius. Vnde con-
sequentius hac in re locutus est P. Vasquez, qui
non solum Deum dixit esse independentem à
possibilitate huius vel illius in particulari, sed et-
iam à possibilitate omnium. Idem est dicendum
in omnibus potentiis, casu quo non respiciant
obiecta in particulari, sed in communi: nam
sicut posset manere in eorum sententiâ hæc po-
tentia, quæ est modò cognoscitiua Petri, etiam si
esset Petrus impossibilis, posset inquam manere
non in ratione potentia cognoscitiua Petri, sed
in ratione entitatis; ita similiter posset manere,
etiam si omnia obiecta essent impossibilia, non
quidem tunc in ratione potentia cognoscitiua
absolutè illorum, sed in ratione entitatis; ergo
idem, quod dicitur de potentia in ordine ad
vnum obiectum in particulari, scilicet esse inde-
pendentem ab illo, dici debet in ordine ad om-
nia obiecta collectiue.

Absolute autem sic impugno eam opinionem
cum Hurtado, qui eam efficaciter reiecit, ex quo
breuiter vnum vel alterum accipiam argumen-
tum. Addam etiam & speciale. Primò, quia res-
pectus realis, seu relatio realis nequit esse nisi
ad terminum realem, vt omnes fatentur; sed co-
loratum vt sic, abstractum à coloratis particula-
ribus, nihil est reale, ergo ad illud non potest esse
respectus realis in potentia visiva. Confirmo ar-
gumentum ex dictis à nobis Disputatione vi.
Logica à num. 13. vbi ostendimus, hominem vt
sic, & coloratum vt sic, &c. ex parte obiecti esse
formalissimè omnes homines in particulari col-
lectiue sumptos, licet ex parte actus intellectus
includant confusionem, quæ omnia colorata à
me cognoscuntur sine distinctione. At potentia
visiva non respicit actum confusum, quo omnia
colorata à me præcinduntur, quia hunc actum
non potest visus videre, nec de illo est sollicitus;
ergo solum respicit obiectum huius actus con-
fusi. Sed hoc obiectum (vt dictum est) solum
sunt omnes colores in particulari, ergo hi sunt
immediatus terminus potentia visiva; ergo hæc
respicit essentialiter non aliquam rationem ab-
tractam coloris, sed omnes colores in particulari,
non secus ac ex parte obiecti actus, quo dico ho-
mo, respicit Petrum, Paulum, & Franciscum, &c.
non minus quàm si dicerem, Petrus, Paulus, &
Franciscus, cum hac solâ differentia, quod per
primum actum hi cognoscuntur confuse, per se-
cundum verò clarè, quæ differentia non se tenet
ex parte obiecti, sed ex parte actus; ergo dum di-
citur, potentia visiva respondere ex parte ob-
iecti coloratum vt sic, idem est ac si diceretur, ei
respondere albedinem, nigredinem, &c. quæ
for-

formaliter ex parte obiecti constituunt colorem vt sic.

Quod dicitur de speciebus coloris in ordine ad colorem vt sic idem dicendum est de indiuiduis albedinis v. g. & nigredinis, in ordine ad albedinem & nigredinem vt sic: quia sicut color vt sic, sunt omnes species coloris, ita albedo vt sic sunt omnia indiuidua albedinis. Hinc infero, quocumque obiecto in particulari deficiente non permanfuram eandem potentiam quā modò est, quia non maneret idem respectus, quia nec idem terminus; sicut in actibus intellectus non potest idem actus numero, qui semel attingit ex parte obiecti Petrum, Franciscum, Ioannem, non semper illos attingere. Vnde in omnium sententiā actus, quo tantum cognoscerem Petrum & Franciscum, necessario futurus esset diuersus ab eo, quo omnes tres simul attingerem; ergo similiter respectus attingens de facto ex parte obiecti hunc & illum & illum colorem, non potest non semper illos attingere; & quocumque deficiente deficeret necessario hic respectus. Ne verò tam certā opinionis veritatem adhuc ex vnica nostrā sententiā, præcisiones obiectiuas negante, etsi satis euidenti, dependere putes; eam secundo sic probaui olim, quod argumentum bene postea ab aliis approbatum & amplius confirmatum est.

28 Do enim his Auctoribus, coloratum vt sic, ex parte obiecti esse aliquam abstractam formalitatem ab omnibus coloratis in particulari, quā respiciatur à potentiā visuā, adhuc sic argumtor: Eo ipso quòd esset impossibile aliquod coloratum in particulari, esset diuersum illud coloratum vt sic ab eo quod modò est; ergo etiam si potentia respiceret coloratum vt sic abstractum, adhuc penderet essentialiter ab hoc colorato in particulari. Consequentia est euidens. Antecedens probatur, quia coloratum vt sic quod modò est, respicit vt inferiora omnia colorata in particulari, cum quibus petit identificari; ergo diuersum coloratum vt sic esset, quod respiceret plura, ab eo quod respiceret pauciora inferiora. Patet consequentia, quia respectus ad inferiora variatur essentialiter pro varietate ipsorum inferiorum; vnde animal vt sic, etiam si sit quid abstractum ex parte obiecti, adhuc esset diuersum ab eo quod iam est, si non esset possibile nisi præcisè animal rationale, ergo etiam concessis præcisionibus obiectiuis, & totā tuā doctrinā de vnā ratione communi, quā respiciatur à potentiā, teneris concedere, pendere potentiam ab omni colorato in particulari. quocumque ergo modo potentia respiciat suum obiectum, & causa suos effectus, siue in communi, siue in particulari, dicendum est, necessario illam pendere ab omnibus & à quolibet in particulari.

29 In potentiis physicè operatiuis res est clarior, quia licet concedamus, intellectum respicere ens vt sic abstractum, ignis tamen producit calorem v. g. non potest respicere rationem caloris vt sic, quia calor vt sic non est producibilis, etiam si vt sic sit cognoscibilis, potentia autem effectiua respicit suum terminum vt producibilem, ergo in particulari & non in communi. Imò etsi formalitas caloris vt sic esset producibilis sola, adhuc argumentum vrgeret, quia potentia productiua non solum eam formalitatem, sed &

alias omnes potest producere; omnia autem ea respicit essentialiter, quæ essentialiter potest producere (vt per se constat.) Idem est in potentiā visuā, quā non respicit suum obiectum nisi mediis suis actibus, per nullum autem actum respicit colorem vt sic. Sed per vnum actum albedinem in particulari, qui actus essentialiter pendet ab albedine, & per alium nigredinem, &c. ergo potentia visuā obiectum nihil est aliud nisi aggregatum quoddam omnium obiectorum in particulari. Nec video, quid possit responderi, nisi confundendo vocibus & terminis rem facillimam & certissimam.

A priori Secundo nostra Conclusio roboratur, quia in potentiā visuā, v. g. posse videre albedinem, & hanc in particulari, est aliquid essentialē ipsi potentiā, neque enim habet hanc virtutem per aliquid sibi superadditum; sed hoc deficeret, si esset impossibilis hæc numero albedo, nam tunc non posset esse potentia videndi albedinem, si hæc esset impossibilis; ergo tunc deficeret in potentiā visuā aliquod prædicatum essentialē illi identificatum, ergo deficeret & ipsa potentia, quia non potest aliquid identificatum cum illā deficere, nisi & tota ipsa deficiat; sicut non potest deficere homini rationalitas, quin illi absolute deficiat tota hæc essentia.

Potest Primò responderi, mansuram tunc illam potentiam non in ratione potentiā, sed in ratione entitatis, sicut docetur à pluribus de similitudine, scilicet eam identificari cum solo fundamento, & ablato termino manere non in ratione denominationis similis, sed in ratione entitatis. Sed contra, quia, vt Disput. xii. Logica à nu. 3. ostendi, eiusmodi distinctio in esse entitatis & in esse denominationis, omnino est chymatica, & destruens totam Philosophiam. Vide quæ ibi contra eam dixi.

Potest Secundo responderi, virtutum causæ esse conditionalem, id est si effectus in se non sit repugnans, ideoque in causā esse absolute potentem, esse denominationem partim intrinsecam ab entitate causæ, extrinsecam partim à possibilitate effectus: non, sicut dicebant Auctores Sectione 2. impugnati, eò quod actio possibilis vel effectus possibilis constituat virtutem physicè operantem; sed quia, licet tota virtus influens & producat sit entitas ipsa ignis, pendet tamen ab extrinsecā conditione, scilicet à possibilitate ipsius effectus, sicut ignis vt proximè potens calefacere dicit approximationem passi, quæ tamen approximatō est pars huius denominationis proximè potentis, ideoque respectu ignis non est adæquatè intrinseca talis denominatio: & sicut deficiente actuali approximatione, immutato igne, perit ea denominatio potentis proximè; ita deficiente possibilitate effectus, immutato etiam ipso igne, perire denominationem absolute potentis, etiam remotè causare colorem. vnde tandem infertur, non pendere causæ entitatem à possibilitate huius effectus in particulari.

Hæc solutio sic explicata non potest efficaci ratione aut experientia impugnari. Verum iuxta eam non solum non penderet causa ab hoc effectu numero in particulari, sed nec in communi, nec ab vilo. Vnde etiam si omnis repugnaret effectus, posset manere entitas causæ, quod nec ipsi aduersarij audebunt fateri. Imò hoc modo possent

sent dicere, posse esse intellectum, qui tamen nihil possit intelligere etiam diuinitus; & potentiam visum nullā possibili visione, similiter entitatem vnionis etiam si non esset possibile extremum, quod vniret, esset enim talis ea vnio, vt si extremum esset possibile, illud actu vniret; similiter actualem visionem, sine vilo obiecto vero nec apparenti; & vno verbo, nulla res ita cum aliā connexa poterit assignari, in quā non mihi liceat dicere, illam habere connexionem seu ordinem conditionatum cum alterā, & actu absolute connecti vel non connecti, esse denominationem inadæquate extrinsecam à possibilitate alterius termini, quæque posset deesse immutato subiecto, solum ex defectu extremi, quo pacto tota prorsus turbaretur Philosophia. Reicienda ergo & eliminanda ex scholis talis conditionata virtus & connexio causæ cum effectu, potentia cum obiectis, & concedenda absoluta & essentialis & ad omnes terminos in particulari.

Sed age, quid pro se aduersarij nobis obiciant, audiamus. Primò arguunt: Vna potentia seu causa debet habere vnum obiectum, ergo sub vnā ratione formali. Respondet, si eò quod causa sit vna, inferunt hi, obiectum debere esse vnum, miror quòd non intulerint, Intellectus est vnicus & indiuisibilis, ergo solum vnicum & indiuisibilem actum poterit habere, & solum rem indiuisibilem cognoscere. Argumentum præterea est contra ipsos: quia, licet inter omnes colores inueniant rationem communem coloris vt sic, inter colorem tamen & frigus nullam inueniunt rationem communem, & ideo color (inquiunt) pertinet ad visum, frigus ad tactum, terminantque diuersas potentias. Iam sic argumentor: Hoc non obstante, ea duo, frigus scilicet & color, noscuntur à sensu interno; ergo hic non habet vnā rationem communem pro obiecto. Fortè dicent, Ea duo conueniunt in ratione sensibilibis. Sed contra Primò, Ergo propter hanc conuenientiam poterat color & calor ab eodem sensu etiam externo cognosci. Contra Secundò, quia hoc in re nihil est aliud, quàm dicere, Illa duo conueniunt in hoc quod est posse à sensu cognosci, hoc autem quid ad propositum de ratione communi in propria entitate coloris & frigoris? In hoc enim sensu fateor tibi omnem causam habere vnā rationem communem, id est, omnes effectus ab eā producibiles conuenire in hoc, quod est posse ab eā causā produci. Benè, sed cum hoc stat quòd respiciantur ab eā causā secundum suas proprias & distinctas entitates.

Respondet ergo, potentiam vnā non petere vnum obiectum; quid enim est commune Chimaræ & Deo? vtrumque autem ab intellectu attingitur. Quomodo autem specificatio potentiarum cum hoc cohareat, dicam Disput. III. de Animā, à num. 122.

Hinc colliges, visum ideo posse videre albedinem, non quia est color, sed quia est talis color, & nigredinem quia est talis, & sic de ceteris.

Sed hinc vrgebis & obicies: Si visus non videt albedinem quia est color, sed quia talis, scilicet albedo, ergo cum nigredo non sit albedo, non poterit videri ab oculo, quod est falsum. Sed nullum est hoc argumentum: sicut si quis diceret, Anima non componit hominem nisi quia est forma, ergo materia, quæ non est forma,

non poterit componere hominem. Mala consequentia. Ratio est, quia licet albedinem non videat oculus nisi quia albedo, potest tamen videre nigredinem, quia albedo vt albedo, & vt distincta à nigredine, est obiectum visus, non quidem adæquatum, sed partiale; vnde non valet, *Nigredo non est albedo, ergo non potest videri.*

Aduerte, communiter nos ita loqui, *albedo non precise quia albedo videtur, sed quia color*, quo volumus explicare, non solum albedinem esse obiectum visus, sed etiam alios colores, ceterum ex parte obiecti rationem formalem tactam per hunc actum esse rationem aliquam coloris abstractam, nec per somnium volumus dicere, vel si aliqui volunt, malè & falsò dicunt.

Tandem obicies: Si omnipotentia Dei respicit omnes creaturas in particulari, ergo & peccatum, quod videtur absurdum. Distinguo sequelam: respicit peccatum permittit eò modo quòd ad illud concurrat, concedo sequelam, in quā non est absurdum; positiuè, & vt propriè causabile à se, nego sequelam, de quo fufius alibi.

SECTIO IV.

De Causā remotā.

ALIQUI fuscè disputant, vtrum definitio causæ propriæ conueniat causæ remotæ, an soli proximæ. Causa remota dicitur illa, quæ est causa proxima. Hæc quæstio purè est de nomine & modo loquendi, in re enim nulla potest esse dissensio: neque enim qui eam dicunt propriè causam, ponunt nouam aliquam aut diuersam entitatem in illā, quam non ponant qui id negant: ambo enim conueniunt in hoc, scilicet effectum non pendere nec oriri immediatè à causā remotā, sed solum à proximā. vnde si proxima conferuetur, ablata remotā eodem modo producendum effectum. Verum autem hoc sufficiat, vt dicatur propriè causa, an verò & primum requiratur, quæstio est de solā voce: quare cum hi primò supponant, causam remotam absolutè & simpliciter vocandam causam, eò quòd ignis dicatur calefacere, etiam si solum medio calore id præstet, malè postea addunt, suppositā hac phrasi de re agendum esse, quia (vt manifestè ostendi) de re non potest esse difficultas, & propterea hæc quæstio non est in terminis ab antiquioribus disputata. Argumenta autem horum solum probant, immediatè non oriri effectum à causā remotā, quod est de re, & à nemine dubitatur: non verò probant, non esse causam, si nomine causæ & mediatus & immediatus influxus ab aduersariis significetur.

Aduerto, vulgariter loquendo multas denominationes tribui solum per tropum vel figuram aliquam. Sic paries dicitur visus ob albedinem ei inhaerentem, etiam si in re non magis videatur parietis substantia, quàm non videtur Deus. Quibus exemplis hic vtuntur aduersarij pro se, sed immeritò; paries enim nec mediatè videtur, nec enim videtur ab albedine à me visā. At in causis effectus à me productus influit in alterum, & ideo ego mediatè saltem verè influo.

Dices: Ergo quando ego video Petrum, qui vidit Ioannem, etiam dicar eodem modo videre Ioannem, sicut causa remota dicitur influere. Nego consequentiam, quia habent se disparatè omnino ibi visio mea de Petro, & visio Petri de Ioanne, & consequenter tunc non solum in re, sed neque quoad vulgarem modum dicendi, dicar videre Ioannem: sicut non dicor videre solem, quia ex lecto videam Petrum stantem in fenestra, qui inde solem intuetur.

38 Alia verò sunt denominationes, quæ ex connectione in eodem genere proveniunt, & istæ sunt rigorosiores. Ita tectum dicitur pendere verè à fundamento, & sustentari, quia licet immediatè non pendeat, pendet tamen eò quòd pendet à muris, & hi à fundamento: cuiusmodi est denominatio causæ remotæ, quæ proculdubio est maior quàm parietis visi ob albedinem, vel hominis tacti, propterea quòd eius vestes tangantur.

Tandem alia est denominatio magis rigorosa, quæ ab immediatà formâ provenit, siue sit causâ, siue in alio genere, vt v. g. hominis vbiati ab vicatione sibi immediatâ, & caloris calefacientis ab actione immediatâ. His de re notatis, cetera de modo loquendi facilia.

SECTIO V.

Vtrum causa requirat existentiam ad causandum.

NON disputo, vtrum existentia sit conditio, an ratio formalis ad causandum: nam in sententiâ eam non distinguente ab essentia, certum est, futuram rationem formalem causandi, sicut & ipsam essentiam: in sententiâ verò eam distinguente, solum erit condictio, nam substantia ignis producta v. g. non continetur in existentia distinctâ, quæ est accidens ignis producentis, sed in ipsâ substantiâ ignis. Solum ergo querimus, vtrum res ad causandum necessariò debeat existere, an verò, etiam si non existat actu, possit aliquid de præsentî causare physicè. De hac questione bene P. Suarez Disputatione 14. Metaphysicæ, sectione 3. & Hurtadus Disputatione 8. sectione 5.

Causam, quæ numquam habuit existentiam, non posse aliquid physicè producere, omnino indubitatum est inter omnes Philosophos, ita vt nullus id negauerit. Thomistæ tamen nonnulli docent, eam quæ immediatè antea habuit existentiam, posse, etiam si non existat iam, in instanti sequenti aliquid physicè producere. Quod probant Primò, quia Sacramenta physicè causant gratiam in primo instanti subsecuto ad eorum existentiam, in quo iam non existunt, ergo causa non existens, si immediatè antea existit, poterit aliquid physicè operari. De concursu Sacramenti in gratiam disputant Theologi 3. Parte, vbi ego de illo tractavi: iam autem hoc à me vt certum statuitur, non posse à Sacramentis physicè produci gratiam, nisi aliquid illorum physicè existat quando ipsa gratia produci-
40 tur, quod statim probatur ratione communis omnibus causis. Hic adverte, à Thomistis

committi circulum: probant enim, Sacramenta operari physicè gratiam quando non existunt, quia causa potest operari etiam si non existat; in præsentî autem probant, causas posse operari et si non existant, quia Sacramenta non existentia produciunt physicè gratiam.

Secundò arguunt: Quia non moriuntur nisi viuentia, ergo in instanti mortis viuentia mutantur realiter, ergo etiam poterunt operari realiter; sed tunc non existunt realiter, ergo aliquid non existens realiter potest operari. Hoc argumentum leuissimum est, cui respondeo, eius auctores interrogando, an in ipso instanti mortis existant viuentia, an non. Si existunt, ergo simul sunt mortua & viua, quod in terminis repugnat. Si verò tunc non sunt viuentia, ergo in eo instanti non moritur viuens quod tunc sit, sed quod antea fuit viuens; hoc autem nihil aliud est in re quàm immediatè antea fuisse viuens, & modò non esse, vnde tunc in eo instanti non mutatur viuens, sed corrumpitur: si enim tunc mutaretur viuens, ergo tunc maneret ipsum viuens aliter ac antea; sed tunc non manet vllò modo, ergo neque vt antea. Neque aliter, quia hæc mutatio includit necessariò existentiam rei mutatæ; dicitur tamen corrumpi, non quia tunc ipsum, quod dicitur corrumpi, existat, sed quia immediatè antea existit, & tunc non existit, ad quod non requiritur illud tunc existere, imò potius id repugnat, quia non potest simul aliquid existere & non existere; ergo nec esse & corrumpi. vnde viuentia in morte non mutantur, sed corrumpuntur; sola materia, quæ fuerat sub formâ viuentis, mutatur, quia manet eadem ante & post mortem viuentis, cum diuersâ tamen formâ, quod propriè est mutari. Hinc verò nihil profus inferitur circa causalitatem, hæc enim realiter oritur à causâ, quod non potest intelligi, nisi causa existat.

Tertiò arguunt: Quia dispositiones formæ, 41 ignis v. g. etiam in instanti in quo non existunt, disponunt ad formam ignis, ergo aliquid non existens potest physicè operari. Improbabilis sententia improbabiliori argumento probata, quia dispositiones disponunt materiam in genere causæ formalis, calor v. g. disponit lignum illud constituendo calidum, quod præstatur formaliter per ipsum calorem inhaerentem materię, quod proculdubio fieri nequit, nisi calor actu existat; ergo, licet causa possit operari physicè quando non existit, nihilominus dispositiones non possent physicè disponere quando non existerent, quia nequit subiectum actu esse vnitum calori, & habere calorem, si non existat calor. Ecce Antecedens prædicti argumenti improbabilius ipso consequenti.

Quartò: Quia ad hoc vt causa possit operari in passum, non requiritur eam esse penetratam cum ipso passo, sed sufficit si sit cum illo contigua; ergo similiter vt producat effectum, non requiritur vt sit in eodem tempore cum ipso, sed sufficit si sit immediatè ante illum. Sed contra, 42 quia etiam hoc argumento, licet nolens, probas, causam, antequam existat, si immediatè post effectum ipsa succedat, posse operari, quia etiam tunc est contigua in duratione cum ipso effectum: tam enim est contigua duratio sequens immediatè rem,

re rem, quam quæ immediatè eam antecedit. Ergo sicut ad operandum non requiritur in causâ nisi contiguitas localis cum passio, siue per hanc siue per illam partem fiat, ita causâ immediatè antequam existat, poterit operari; quod tu ipse negas. Respondeo ergo, concessio Antecedenti (de quo fatus Sectione sequenti) negando consequentiam. Ratio discriminis est, quia res, quæ antè immediatè existit, si modò non existat, modò est tam nihil ac si non extitisset: vnde modò non potest aliquid operari, non secus ac si nunquam extitisset: defectus autem penetrationis causâ cum passio non collit, quò minus in agente includatur de facto virtus producendi, quia non impedit continentiam effectus in causâ. An autem possit causâ in distans operari, dicitur Sectione sequenti.

44 Legitur omnino concludendum est, causam non existentem non posse operari, etiamsi immediatè antè extiterit; quæ est sententia Aristotelis apud Hurtadum supra, & ab omnibus defenditur, aliis quibus dumtaxat Thomistis exceptis. Probatut primò ad hominem, quia per te, si causâ non extitit prius, non potest nunc operari, ergo etiamsi extiterit. Probo consequentiam, quia quod extiterit, non efficit ut modò habeat physicè aliquid amplius, quam si non extitisset, quod per se videtur manifestum.

Dices: Manet causâ in virtute. Contrâ, manere causam in virtute, nihil est aliud, quam manere effectum causæ; sed per te non potest modò esse causâ in virtute, etiamsi futura sit realiter in instanti sequenti, quia modò non est in se ipsâ; ergo etiamsi antè fuerit, quia tamen modò non est in se ipsâ, non poterit esse in virtute, id est, in effectu seu operatione. Aduerte, manere in virtute, idem esse formalissimè, ac manere in operatione: vnde, quando dicitur, posse manere in operatione, quia potest manere in virtute, respondetur idem per idem.

45 Contrâ Secundò ad hominem, quia per te non potest causâ, quæ antè extitit, operari in instantibus sequentibus, sed solum in primo immediato suæ existentie, ergo neque in hoc potest operari. Probo consequentiam clarè, quia non habet magis causâ in primo instanti quo non est, quam in millesimo postea, ergo vel in nullo poterit operari, vel in vtroque. operari autem in vtroque, omnino est ridiculum, aliàs possemus timere ne discerneremur à leone mortuo ante mille annos, ut benè quidam notauit; ergo dicendum est, in nullo posse operari.

43 Absolutè impugnatur eadem opinio, quia nulum subiectum potest causare materialiter aliquid formam, nisi existat simul cum ipsâ formâ, quod negat nullus; ergo neque alia causâ poterit causare, si non existat. Pater consequentia, quia tam necessaria est causâ efficiens respectu effectus, quam causâ materialis. Antecedens probatur ab Hurtado, quia si subiectum posset causare materialiter non existens, ergo non existens posset esse album, quod est ridiculum. Non placet hæc probatio, quia esse album, includit formalissimè ipsum subiectum albedinis, ut compartem; non potest autem totum esse, si partes non sint, quia totum non distinguitur à partibus; quare qui diceret, subiectum causare dum non existit, non deberet dicere, tunc subiectum denominari

à formâ, aut tunc esse album v. g. sed tunc tantum esse albedinem & causalitatem materiale in illam, ortam tamen à subiecto præcedenti; quod non est tunc esse formaliter album. Disparitas à priori est, quòd causâ adæquatè distinguitur ab effectu; vnde non dicit tantam repugnantiam effectum esse quando non est causâ, quam totum esse quando non sunt partes, quia totum non distinguitur ab illis. Melius ergo probatur illud Antecedens, quia repugnat, naturaliter loquendo, etiam per vnicum instans accidens esse sine substantiâ, quod omnes fatentur, ob hanc rationem præcisè, quia dependet accidens à substantiâ ut à causâ materiali; ergo nulla causâ materialis poterit causare dum non existit.

Tertiò impugnari posset, quia hoc concretum, *causa operans*, dicit duo, & causam, & ipsam operationem; ergo non poterit causâ esse operans, nisi ipsa sit; sicut non potest partes esse albus, nisi existat. Sed huic rationi respondebunt aduersarij, in eo casu non existere totum illud concretum *causa operans*, sed solam operationem, precedentem tamen à causâ quæ antè fuerat.

47 A priori nostra sententia probatur, quia nemo dat quod non habet, sed causâ non existens nulum habet esse de facto, ergo de facto non poterit causare aliquid; quia causare, est dare esse effectui. Nec potest dici, sufficere causam esse possibilem, quia hoc non est esse aliquid de præsentia, sed posse esse; sicut posse esse sapientem, non est actu esse sapientem. quare de præsentia non poterit ut sapiens disputare, si sapiens non sit, quantumvis esse possit sapiens: dicam enim Disputatione 11. Metaphysicâ, à num. 10. rem puerè possibilem tam nihil esse de præsentia, quam Chimæram; ergo tam non poterit physicè operari, quam non potest Chimæra.

SECTIO VI.

De propinquitate causæ cum effectu.

48 Non disputo de causâ materiali & formali, quia hæc requirunt vniorem inter se, vniò autem non potest esse inter res distantes, vnde necessariò hæc causæ requirunt indistantiam: nec de finali, quia hæc solum operatur mediâ cognitione sui, siue ut cognita; ut autem cognoscatur, non est necessarium ut sit potentie cognoscitiuæ coniuncta: solum est ergo sermo de efficiente. De causâ indistantiæ egit Aristoteles libro 7. sed immeritò eò distulit hanc difficultatem: cum enim in præsentia agatur de causis, oportuit etiam & de conditionibus requisitis ad agendum, qualis est propinquitas, disputare.

SUBSECTIO PRIMA.

Causa non agit in distans, nisi operetur in medium.

SCOTVS & alij apud P. Suarezium Disputatione 18. Metaphysicâ, sect. 8. num. 2. opinantur, posse causam operari in distans, nihil

operando in medio. Communior verò sententia docet, nullam causam in distans posse operari, nisi aliquid operetur in medio. Ita P. Suarez & alij apud Huradum Disputatione 9. Physicæ §. 70. quos ipse sequitur. Tandem quidam recentiores in extremum oppositum declinantes, dixerunt, nullam causam, neque operando aliquid in medio, posse in distans immediatè operari.

PRIMA CONCLUSIO. Nulla causa creata potest operari in distans, nihil operando in medio. Hanc docet secunda sententia suprà posita, & probatur à nonnullis recentioribus ex sollicitudine, quâ naturâ horret vacuum: cuius nulla potest esse ratio, nisi quia per vacuum impeditur influxus superiorum corporum in inferiora, dum non possunt in illo medio vacuo aliquid operari.

49 Hæc ratio imbecillima est, quia, licet daretur aliquod vacuum vnius oui, aut vnius stadij, saltem per latera, & ad partes continuaretur totus aër, ergo per illum poterant astra calis suas influentias mittere, licet eo casu non omnino viâ rectâ pergerent. Secundo, quis dixit tibi, vel ostendit, tam continuas, vniuersales & necessarias in omnia corpora esse calis influentias, vt nec per vnum ictum oculi posset lapis v. g. illis carere, ideoque non patiatur suprà se, nec per momentum vnum, vel minimum vacuum, ne continuo rorè calis priueretur? Idem est in maris visceribus. vnde enim, vel quâ experientiâ nouisti perituram maris aquam, si vel duobus momentis non reciperet influentias? Libro 1. v. ostendam quæ sit ratio, cur natura vacuum horreat. Nostra ergo conclusio efficacius probatur quotidianis experientis: videmus enim, eo ipso quòd inter solem & nos aliquod corpus opacum, id est incapax lucis interponatur, non posse à sole in nobis produci lucem, præcisè quia non producit in corpore intermedio, ergo quia non potest sol operari in distans nihil operando in medio. Quòd si dixe-

50 rim, impediri lucem propter resistentiam corporis opaci, quæ non daretur si ibi esset vacuum; facile reicietur, quia resistentia corporis opaci non est alia, nisi quâ impedire in ipso producat lux; hanc autem resistentiam etiam haberet vacuum, multò enim minùs potest produci lux in vacuo quàm in corpore opaco, ergo magis resisteret vacuum quàm corpus opacum, ergo illud impedimentum præcisè est, quia non potest causa operari aliquid in distans, quin operetur in medio. Eadem etiam experientia est in speciebus, quas mittit obiectum ad potentiam visuam, quæ non possunt in illâ produci, si interponatur corpus incapax illarum, quale est opacum; idem in auditu, odoratu, &c. Nec est vllum agens creatum, cuius actiuitas non retardetur interposito corpore incapaci illius effectus, quod non heret (vt ostensum est) si posset agens in distans agere, non operando in medio.

Video, posse aduersarios has experientias in occultas eorum agentium naturas reducere, & negare causam esse quam nos assignauimus. Sed hoc clarè reicitur: nam licet id fieri possit, quando ignoratur ratio à priori, at quando clarissima experientia ratio reddi potest, quis volet per latebras & occultas qualitates, aut rerum naturas difficultatem explicare? In præsentia autem nos (vt paulò antè ostendi) claram reddimus rationem, cur ergo ad tenebras confugiemus, cum (vt

iam monstro) nullius ponderis sint aduersa argumenta?

Dices Primò pro Scoto: Magnes attrahit ferrum distans, nihil operando in medio: item torpedo ligat brachium piscatoris distans ab ipso, basiliscus occidit aspectu homines distantes; item fascinantes in distanti operantur, & in medio nihil, ergo. Hæc omnes experientie non vrgent: Respondeo enim, in omnibus prædictis & similibus casibus produci per aërem intermedium ab illis agentibus quasdam qualitates quæ non sentiuntur, neque aliquid in medio efficiunt, propter incapacitatem aëris interpoliti respectu eorum effectuum: nam licet in aëre recipiatur qualitas attractiua ferri, quæ recipitur in ipso ferro, non tamen attrahitur aër sicut ferrum, quia magnes non habet virtutem attrahendi aërem, sed ferrum. Similiter fascinantes licet producant qualitatem in aëre intermedio, non tamen nocent aëri, sed animali, quia aër est incapax illius damni. Similiter dicendum est in alijs exemplis.

Fortè replicabis: Hæc qualitas in medio producta, si occulta est, ergo ignota, ergo & gratis conficta ad euadendam vim argumenti. Respondeo, me ipsis tuis experientis probare meam sententiam, & simul ostendere, non gratis eam qualitatem in medio à me poni: quia si inter basiliscum v. g. & hominem ponatur aliquod corpus incapax illius nociuæ qualitatibus, quale esset murus aliquis, non poterit in distanti nocere præcisè, quia in medio nihil operatus est. Idem est in torpedine; tunc enim tantum piscatori nocet, quando hamum apprehendit, & sic per filum emittit suam vim, quod esset proflus impertinens si nihil in medio efficeret. Ita magnes facilius attrahit, quando non interponitur corpus impediens in medio productionem eius qualitatibus.

Dices Secundo: Si quis ad ignem sedeat, etiam si aër interpositus inter ignem & hominem mutetur, homo tamen calefit, ergo tunc ignis operatur immediatè in distans, nihil operando in medio. Patet consequentia, quia tunc ille aër medius, quandoquidem mutatur ferè semper, non potest recipere calorem. Respondeo, aërem ibi non ita mutari vt calorem non recipiat, alias si aër non incalesceret, cur murus interpositus impediret calefactionem, & eam aër non impediret? Adde, posse etiam dici, tunc ignem nos calefacere non calefaciendo medium, quia lucem saltem in medio producit, quod dicam infra sufficere, vt possit immediatè in distans calorem producere.

Tandem dices: Quando aqua in igne calefit, profundum lebetis est frigidum, & aqua distans bullit, ergo ignis agit in distans. Sæpè audiui hanc experientiam circumferri; agrè tamen illam credo, nec faciliè video quo modo quis id possit experiri: nam manum immittendo per aquam bullientem, puto id non posse fieri, quia tunc manus adusta non esset apta ad talem experientiam; si verò cacabus ab igne separatur & ponatur supra asserem vel aliquid aliud, omnia comburit. vnde ergo constat, fundum esse frigidum? Si tandem aqua effundatur, & tunc tangatur fundus (qui videtur optimus & vnicus modus pro hac experientiâ dignoscendâ) senti-

tur valde calidus, vt ex proposito propter hoc argumentum expertus sum. vnde ergo de illo Antecedenti constat? Sed transeat, admitto Antecedens, & nego consequentiam, Primò, quia ignis aliunde potest immediatè agere, calefaciendo collaterales partes cacabi, & per eas aqua. Cur autem fundus sit frigidus, non erit huius loci, videant id qui id credunt: quod enim dicitur de vaporibus frigidis terreis cadentibus ad fundum, vix habet probabilitatem; quis enim in purissimâ aquâ tot vapores & tam frigidos reperiret (præsertim quando iam applicatur cacabo calido) vt possint magni ignis vi resistere, & magis cacabum infrigidare, quàm à summo igne possint calefieri? Credant hoc qui velint, ego certe non facile id mihi persuadebo.

Solet hic etiam locutio Angelica, quæ sit in distans, obici. Sed in materia de Angelis dixi, Angelum loquentem nihil physicè producere in audiente, quid autem sit locutio, ibi vide; pro solutione enim argumenti hoc sufficiet.

SUBSECTIO SECUNDA.

Causa operatur in distans, si simul in medium.

SECUNDA CONCLUSIO. Causæ creatæ possunt aliquid in distanti operari immediatè, si simul operentur in medio, vel licet nihil in medio operentur, si sint contiguæ cum causis operantibus in distanti. Hæc est P. Suarezij, & eorum quos supra pro secunda sententiâ retuli. Probatur adeo manifestis experientiis, vt videatur à nemine posse negari. Prima sit: Quia si ardeat totus mons v. g. maior calor & in maiori distantia produceretur, quàm si tantum arderent quatuor vel sex arbores priores, quæ sint lineâ rectâ versus nos; ergo ignis qui est post illas arbores, producit calorem in nobis, cum tamen illum non producat in arboribus mediis, quia hæc, cum sint etiam accensæ, non recipiunt calorem ab aliis arboribus, ergo, &c.

Respondebis Primò, illas arbores distantes non producere immediatè calorem in nobis, sed tantum conseruare calorem arborum quæ viciniore nobis sunt; conseruare inquam calorem, impediendo agentia contraria ne primas arbores infrigident. Sed contrâ, quia si tota arbor accensa sit, vel si accensæ sint solum quatuor aut quinque coniunctæ, non habebunt in se minus caloris, quàm si totus mons arderet; quia eo ipso quod habeant formam ignis, & ita extensam, habent calorem in summo; ergo illæ arbores non ideo in nobis producunt maiorem calorem, quia in se magis calidæ fiant ex consortio aliarum quæ retrò sunt, sed quia verè illæ magis distantes producant simul cum proximioribus immediatè calorem in nobis, nihil produciendo in arboribus immediatis, alioquin tantum calefacerent & in tantâ distantia illæ quatuor solæ, quàm totus mons, quod aperte falsum est.

Respondebis Secundò, illum magnum ignem immittere in aërem scintillas & exhalationes igneas, quibus aër calefit. Sed contrâ, illæ exhalationes non mittuntur tot & tam magnæ à folis quatuor arboribus accensis, quàm à toto monte accenso, ergo iam arbores distantes emittunt eas

exhalationes simul cum arboribus proximis, ergo iam poterit aliqua causa operari immediatè in distans. Nisi eas exhalationes dicas localiter ad nos accedere, tunc enim non habet locum hæc impugnatio facta. Ideò reicio eam solutionem. Secundò, quia tales exhalationes omnino impertinentes sunt, & sine illis calefit aër vicinus, & locum habet argumentum nostrum. Et ostenditur id in frigore, quod non emittit illas exhalationes: certum autem est, magis & in maiori distantia infrigidari aërem, si sit magna quantitas glaciæ simul, quàm si solum esset superficies illius, licet ea superficies in se esset summè frigida.

Secunda experientia quæ à nonnullis afferitur, est in agentibus quæ non habent contrarium, v. g. in luce productâ ab eodem igne. Et vt vis huius argumenti percipiatur, pone vnâ faciem in fenestrâ, illuminabit quidem foris ad aliquod spatium, sed non magnum; ponas totum cubiculum esse plenum facibus, multò maior lux, & in maiori distantia produceretur foris quàm antea, vt per se est notum, ergo illæ facies operantur immediatè in distans. Probatur euidenter consequentia, quia in face quæ est in fenestrâ, non operantur, illa enim in se tantam lucem habet, ac ceteræ omnes, neque indiget aliis quæ propulsent contrarium, quia lux caret contrario, ergo tota lux maior quæ foris spargitur, oritur immediatè à facibus positâ retrò post illam quæ est in fenestrâ, saltem partialiter. Simile argumentum ponitur à nonnullis in fornacis igne in ordine ad calefaciendum, vbi etiam concluditur intentum. Sed ego illud in luce libentiùs pono, eò quòd, cum careat contrariis, non possunt aduersarij eis contra nos iuari, ad eludendam villo modo vim argumenti, etsi (vt paulò antè dixi) etiam in habentibus contrarium vim totam retinet argumentum.

Huic instantiæ responderunt nonnulli, eandem delam non operari in distans, sed eam quæ est versus nos, ideo nunc maiorem lucem producere, quia totum, quod antea producebat versus oppositam partem, nunc versus nos producit; alia enim candela posita retrò subleuat istam primam, ne se defatiget versus illud latus. Verum hæc doctrina facile reicitur: peto enim, an hæc candela, quando erat sola, produxerit lucem versus nos solum per primam superficiem, quæ nos respicit, an etiam per interiores & vltimam ex aduersâ parte. Si hoc vltimum, ergo illa vltima superficies & partes interiores egerunt immediatè in distans, & nihil in medio; non enim vna superficies intendit alteram, & tamen egit in aërem qui post nostram hanc primam superficiem est, ergo. Si verò vltima superficies antea non egit versus nos, sed solum in oppositum latus, ergo etiam nunc eodem modo laborat ea superficies versus oppositum aërem, ac antea, ergo non magis nunc leuatur, vt nobis se ampliùs communit; ergo ea maior lux, quæ versus nos producit, prouenit immediatè à candelâ retrò positâ, ergo agit immediatè in distans, vt antea ego inferebam. Imò in vnicâ candelâ vim habet argumentum meum quod iam defendo: nam si ea esset mediâ ex parte minus crassa, si v. g. pars posterior auferretur, eo ipso versus nos etiam minueretur lux. Neque hic potest recurri ad eam

subleuationem; ea enim candela adhuc sic diuisa habet minimum duas superficies, vnam versus nos, alteram versus oppositum latus; ergo quæ nos respicit etiam nunc post diminutionem, non se occupat retrò, ergo versus nos potest tantam lucem producere quàm antea, ergo si nunc lux producta est minor, idè quia partes retrò ablatae etiam versus nos immediate in distans operabantur: alioquin si poneretur vna candela cum solis duabus superficiebus, deberet esse versus vtrumque latus tam magna lux, quàm si candela esset meo capite crassior, quod contra euidèntissimam experientiam esse clarè constat.

Hoc ipsum ostendo euidenter. Lychnus semper impedit lucem versus omnem partem; vnde quò minor est lychnus in aequali flammâ, eò lux est ad omnes partes clarior, ergo versus nos non solum producit lucem illa pars flammæ quæ est inter me & lychnum, sed & quæ est retrò, alioquin quid in me impediret lychnus? ergo illa pars operatur in distans, non operando in medio. Id ipsum clarè constat: si enim ponas duas candelas, vnam post alteram, & ponas chartam iuxta vnam, videbis vmbra lychni in ea charta; in aliis verò partibus, quæ lychno non respondent, sed flammæ, esse maiorem lucem; ergo quia candela retrò posita versus nos producit lumen etiam in parte quæ iacet post alteram candelam (neque hic est aliud necessarium, quàm facere experientiam) ergo operatur in distans.

Tandem reicitur, quia falsum est, quando candela non producit versus vnam partem, tunc augere effectum versus aliam, id enim est contra experientiam. Si enim ponatur corpus non reflexiuum retrò, tunc nec indiuisibile augebitur; si verò reflexiuum, tunc fateor augeri, id tamen non prouenit ex eo quòd non operetur versus alteram partem, sed ex reflexione.

Dices fortè: Etiam si ponatur corpus non reflexiuum, in illud saltem candelam operari, vnde non mirum, si versus alteram partem non operetur. Sed contra, rogo ergo dicas mihi, quomodo deberet fieri experientia? nam purum vacuum nos non possumus ponere, semper ergo debet poni corpus, quod licet in se aliquam lucem recipiat, impediatur tamen ne in tam magnam sphaeram candela operetur; & in tali experientia constat, non augeri lucem ex parte opposita. pone enim librum ad eam distantiam, vbi ex tenuitate lucis characteres non dignoscas, & experieris, siue candela illuminet oppositum latus, siue non, nullam penitus differentiam lucis in libro percipi.

Ad exemplum de frigore ferè eodem modo respondent hi, adduntque ex P. Aguillonio, probabilis esse, frigus non agere nisi per contactum. Prima pars solutionis impugnanda est ex immediate ante dictis. Secundam partem ego ferè non intelligo. Si enim dicant, frigus non agere nisi operando prius in immediatum passum, verissimum dicunt; sed in confirmationem huius, non fuisset necessarium adducere P. Aguillonium, id enim in omnibus agentibus omnes docemus, scilicet agens debere aliquid in medio operari, aut continuari, &c. Si verò dicant, glaciem v. g. non infrigidare nisi aërem qui eam attingit, & ab ipso frigore neget paulatim in alias partes aëris frigus produci, dicunt rem improbabilem, vt patet in

glacie, quæ non solum primam superficiem vitri aut corporis coniuncti, sed totum vitrum, & ea quæ sunt intus infrigidat, etiam per vitrum, quia poris caret, nullum corpus transeat. Nec video ego diuersitatem, quoad hoc, inter propagationem lucis & frigoris, nisi quòd frigus propter contrarium, nec tam citò nec tam procul diffundatur quàm lux; remanet ergo ea argumenta à me facta totam suam vim.

Confirmatur Secundo exemplo solis producentis maiorem lucem per crystallum, quàm in aëre intermedio, quæ maior lux non potest produci à luce immediatâ crystalli, quæ est minor, ergo producit immediate à sole, ergo iam à causâ distante potest produci effectus immediate. Nec potest responderi, eam lucem non esse maiorem intensiue, sed solum extensiue, id est in pluribus partibus sparii, propter maiorem subiecti densitatem; non inquam, id potest responderi, tum quia si illa lux non dicitur maior intensiue, sed solum extensiue, etiam poterit dici meridiana lux non esse intensior quàm matutina sub aurora: nam proportionem seruata, eodem modo apparet maior lux per refractionem ex crystallo, quò lux meridiana maior quàm matutina. Adde, non esse plures partes corporis in crystallo densa, quàm in aëre occupante idem spatium; quia (vt infra ostendam, & aduersarij contra quos hic ago fateantur) maior vel minor densitas non constituit in eo quòd in eodem spatio dentur plura vel pauciora indiuisibilia corporis. Tandem, quia in ipso aëre, vbi est æqualis densitas per refractionem, ex crystallo producit maior lux, quæ necessariò intensior est, nec potest id aliunde explicari.

Omitto alias rationes, quæ facile possent ab aduersarijs eludi, quia hac in re nihil potest certo statui, nisi præcisè ex experientiis. Sed aliam experientiam adducunt nonnulli, quia quando lineæ recta solem intuemur, perstringitur oculorum acies; hoc autem non fit à luce immediatâ (alias, etsi solem non aspiceremus, deberemus id pati) ergo immediate à sole. Verum hæc experientia non vrget, quia dicent aduersarij, radios solis non nisi lineæ recta à loco vnde veniunt, producere alios radios, etiam si aliam lucem producant (vt experientia constat) ad partem collateralem. Vnde fit, vt quando oculi nostri non aspiciunt solem, quia non sunt lineæ rectæ ad illum, etsi possint recipere lucem aliquam, non tamen recipiunt radios solares, quos recipiunt cum primùm solem aspiciunt, tunc tamen non eos recipere immediate à sole, sed à radiis solaribus qui sunt contigui immediatè oculis, sicut radij solares in aëre producti non proueniunt immediatè à sole etiam, sed ab aliis radiis superioribus, illi autem solares sunt soli qui perstringunt oculos. Nec video quòd maius mysterium pro præsentia questione sit de radiis in nostris oculis productis, quàm de productis in aëre lineæ rectæ; nec erat necessarium pro hac experientia nostros oculos defatigare solis intuitu, quia in radiis solaribus productis in ipso aëre sine tanto labore id cernitur, non tamen habet efficaciam pro nobis, vt ostensum est. Hæc ergo omisâ experientia,

Addo ego vltimam, in qua non potest esse vel apparens tergiversatio. Magis grauat supra alferem v. g. maxima columna itans, quàm graua-

ret si sola media vel vltima pars illius columnæ esset supra mensam. Et clarius: pone maximum globum æneum, quis negabit illum magis aggrauare asserem à quo sustentatur, quam aggrauaret solum illud punctum, aut pars determinata globi quæ præcisè tangeret mensam? Da ergo, à globo illo frangi asserem, vel trudi inferius: illa fractio asseris & maior impulsus ei impressus à globo, non oritur adæquatè à solo puncto globi tangente asserem, vt per se est euident (alias, si illa pars separaretur à toto globo, eodem modo grauaret, quod est ridiculum) ergo prouenit à toto globo, ergo partes omnes globi distantes à mensâ vel asseri adhuc grauatur illum immediatè. Nec hic potest responderi, illas partes distantes producere in vicinioribus qualitatem aliquam intensiorem, quæ postea sola immediatè grauet mensam: hoc, inquam, nec apparenter responderi potest, quia quælibet pars globi æquè est in se grauis intensius ac ceteræ, vnde in se non potest à ceteris intensiorem grauitatem accipere, nec enim punctum ferri in se grauius sit, quia coniungatur totius orbis ferro, quam si maneret solum; ergo illa maior grauitatio & impulsus asseri impressus non procedit à maiori virtute intrinsecâ puncto tangenti, sed immediatè à toto globo, agunt ergo immediatè in distans omnes partes globi.

61 Dices: Illæ conducunt, vt contrarium facilius vincatur. Fateor, sed hoc faciunt immediatè in distans, & nihil operando in partibus ferri medijs, ergo. Eadem experientia est quotidiana in bilance, quæ velocius truditur quò plura pondera recipit, etiam si vnicum tantum ex illis immediatè tangat eam bilancem, & cetera sint vnum supra aliud.

Respondent nonnulli Primò, multa hic posse è Staticâ dici: sed hæc solutio, quamdiu quæ illa sint non ostendit, non facit fidem, alioquin cuilibet argumento responderetur. Multa hic possunt ex Astrologiâ, è Musicâ, &c. dici.

Secundò respondent, fortè globum aut columnam illam nihil producere in asserem. Sed hoc facile reicitur. cur enim asser frangeretur, si nihil contrarium in ipso produceretur?

Dices Primò, cum frangi resistendo. Sed contrâ, si nihil in asserem producitur quod eum grauet, cur resistit?

Dices adhuc: Resistit grauitati columnæ. Contrâ, ea grauitas nihil producit nec operatur in asserem, quomodo ergo ei resistit? cur enim, quando ex parte tango eandem columnam, non debeo resistere, etiam si coniunctus sum eius grauitati, nisi quia tunc in me non grauat: non enim me medio aliquo impulsu trudit, ergo si in asserem inferiorem tam nihil producit columna illa quam in meâ manu ex latere eum tangente, tam parum laborabit asser quam manus.

Dices rursus Tertio: Columna grauat in asserem. Contrâ, quid est illud grauari, seu conari ire deorsum, si nihil à se distinctum producit? Pone asserem esse inferiorem, columnam verò aliunde sustentari, tunc non grauat asserem, ergo grauari non est purè purè columnam esse grauem, & tangere sub se asserem, sed requirit actua-lem productionem impulsus trudentis asserem. Ratio à priori est, quia qualitates quantumuis contrariæ, numquam nocent passio per solam

iuxta-positionem, si in passio nihil producant. Impediatur ignis operari in stupam, certè etiam si hæc in medijs flammis sit, numquam destruetur vel in minimo laedetur.

Fortè respondebis, à me alibi doctum, posse duo agentia contraria æqualia in vi resistitiuâ vnum alteri resistere, etiam si vnum non agat in alterum; ergo etiam si columna nihil agat in asserem, neque è contrario potest asser resistere columnæ. Sed hæc euasio dupliciter præcluditur: Primò, quia saltem quando asser frangitur, patitur aliquid à columnâ, tunc enim deicitur suo loco, & tunc iam non actu resistit; eo ergo impulsu tunc producto meum impellitur argumentum, nam ille producit à columnâ totâ, etiam à partibus distantibus, ergo. Secundò idem reicio: nam nos quando sustentamus manu globum grauem, non solum resistimus non cedendo è loco, sed positiuam grauitatem & impulsu illius globi percipimus, & excusso globo manus adhuc dolet; ergo aliquid produxit in nobis globus, ergo etiam produxit in asserem, licet hic, quia insensibilis, non doluerit, nec id percepit.

Quòd si dicas, asserem agere in columnam seu globum eam sustentando, seu conseruando eius vicationem; in primis teneo intentum: non enim solum illud punctum asseris, cui columna seu globus innititur, sustentat eam vicationem, sed concurrunt asser secundum totam suam crassitiem, ergo operatur immediatè in distans; nam aliæ partes distantes non dant vicationem illi puncto, sed omnes immediatè conseruant globum. Non ergo potest negari ibi actio in distans.

Secundò-principaliter respondent, posse dici, vnam partem columnæ agere in immediatam, & hanc in inferiorem, vltimam verò immediatè in asserem. Sed neque hæc solutio potest sustineri: nam grauitas est æqualis in omnibus punctis columnæ, ergo vnum punctum non intendit grauitatem alterius. Sed neque intendit impulsu: nam vna pars fortè non impellit aliam, non enim eam à se reicit, nec conatur ex suo loco alteram partem sibi vnitam pellere, vt se in locum illius constituat; vnde est probabilissimum, vnam guttam aquæ non grauari in aliam, sed omnes immediatè in corpus distinctum, à quo tandem sustentantur. vnde alibi ostendi, vas ligneum plenum aquâ, & occlusum, non descendere ad fundum, quia aqua interiùs existens non conatur descendere infra aliam aquam à quâ vas sustentatur.

Sed quidquid de hoc sit, Secundò ostendo, impulsu non intendi successiuè per partes columnæ, sed immediatè ab omnibus produci grauitatem in asserem. Nam quando in bilance v. g. ponitur iacens baculus aliquis, aut pondus aliud longum, eodem modo trudit bilancem ille baculus iacens, ac si omnes eius partes posite fuissent vna supra aliam, & intra bilancem, vt certa experientia docet: atqui tunc vltima pars baculi non trudit aliam viciniorem bilanci, tum quia ambæ æqualiter distant à centro, & consequenter neutra in alterius locum conatur se ponere, tum quia æqualiter vna impedit ne altera cadat, ac è contrario: cur ergo ex medio baculo extanti extra bilancem vltima pars grauabit penultimam æqualiter iacentem, quam è contrario: grauant autem

autem omnes bilancem, ergo id non fit deriuato ex vnâ in alteram impulsu vsque ad vltimam. Confirmo: demus æqualiter baculum illum extare extra bilancem ex vtraque parte, veniat impulsus ad bilancem ex vnâ parte, ille est vt octo v. g. ex alterâ parte venit æqualis vt octo, neuter poterit ab alio intendi, quia simile non agit in simile, ergo non intendetur in vno puncto baculi ille impulsus, vt obiectio dicebat, sed immediate grauat bilancem. Confirmo Secundo clariùs: sint duo baculi non vniti in bilance, vnus non intendit impulsu in altero, & tamen eodem modo grauant bilancem ac si esset vnus baculus, ergo ea grauat non fit per eam deriuationem impulsus ex vnâ ad alteram partem corporis grauantis, vsque ad eam quæ solum tangit bilancem, sed immediate fiet ab omnibus partibus corporis grauantis in altero sustentante.

Multæ aliæ possent experientia pro hac parte adduci, sed hæc sufficiant. Hæc aliquantulum in hac veritate suadenda, quia nonnulli recentiores fortiter ei aduersari conantur, putantes nullum agens naturale operari, nisi in parte sibi immediate vicinâ. Sed iam quid hi pro se afferant, videamus.

SUBSECTIO TERTIA.

Obiectiones aliquæ solutæ.

OBIECIUNT: Prima superficies ignis est tam calida ac secunda & tertia, ergo poterit tantum calorem producere in aëre sibi immediato, quantam omnes tres superficies coniunctæ, ergo sola illa, & non partes remotiores, producent calorem in aëre. Respondeo, non solum conducere ad productionem caloris, intensificationem agentium, sed etiam extensionem: nisi velis dicere, tantum illuminari cubiculum ab vnâandelulâ, quantum à facie; vel tam procul & fortiter calefacere vnicum carbonem accensum, quam innumerabiles æquales inter se & coniunctos. Cuius rei rationem si petas, non aliam dare teneor, nisi experientiam: dabo tamen, quia scilicet creata virtus est finita & limitata; vnde quando non inuatur aliis, minus potest quam adiuta, partiuntur enim tunc operationem. Cur enim, etsi tu sis tam fortis quam Petrus, non potes solus physicè columnam mouere, potes tamen cum Petro: vel cur vno homine solo clamante in foro, non auditur procul sonus, si autem omnes clament etiam æqualiter, auditur clamor ad magnam distantiam? Non liceat ergo de hac re dubitare, nisi sensibus carenti.

Obiicies Secundo: Ergo totus aër suâ humiditate agit in nos, ex quo sequitur, valdè nos ab illo humectandos, contra experientiam. Respondeo in primis, hoc argumentum etiam esse contra aduersarios, ad mittentes, maiorem ignem magis calefacere quam exiguum, siue hoc proueniat ex eo quod agit in distans, siue aliunde: ergo aër quod maior fuerit, debet nos magis humectare, etiam si non operetur in distans. Secundo respondeo, à me ostendendum infra, aërem non esse summè humidum. Tertio, esse sub lite, an humor & siccitas sint qualitates operatiue; imò, an sit quid distinctum à corpore fluido & non fluido. Quarto tandem, quidquid illud sit, dico,

à calore solis, & à terræ accidentibus contrariis, aërem hunc retardari & impediri, ne in nos ita fortiter agat, imò ne in se ipso de facto qualitates habeat valdè intensas, quod experientia ostendit: aër enim nobis immediatus ita est temperatus quoad humorem & siccitatem, vt sapè eum non sentiamus; deberemus autem, saltem in tuâ sententiâ, aërem immediatum sentire, etiam si qui distat non ageret in nos, vt tu contendis. Et idem communiter solet esse de calore & frigore.

Obiicies Tertio: Actio est vnio inter passum & agens; sed vnio requirit indistantiam, ergo & actio. Respondeo, actionem solum metaphoricè esse vnionem, vnde non requirit idem quod vnio rigorosa. quare sufficit approximatō mediata, ratione effectus in medio producti, attractione alicuius partis ipsius causæ.

Obiicies Quarto: Ad operandum requiritur existentia, ergo ad operandum hic requiritur existentia hic; sicut ad operandum hoc tempore, requiritur existentia in eodem tempore; ergo causa quæ est alibi, & non hic, non poterit hic immediate operari. In hoc argumento æquiuocationem grauem committunt hi Auctores, confundunt enim vocem illam *hic*: certum enim est, illud *hic* vbi est causa, non esse illud *hic* vbi est effectus, quia non sunt in eodem loco, sed in duobus, etiam si vicinis, quæ propterea crasso modo possunt sub vno *hic* comprehendere, sed non Philosophicè. Ergo sicut hi, etiam si operatio sit in puncto *A*, non requirunt, causam esse in puncto *A*, sed dicunt, sufficere si sit in puncto *B*, ita ego dicere possum, sufficere, etiam si sit in puncto *C* distanti, dummodo operetur in puncto *B*, aut sit vnita cum agente existente in eo puncto *B*. Exemplum autem de duratione te iugular, quia ad operandum debet causa in eodem instanti existere in quo est effectus, & non sufficit immediate antè existisse, aut immediate post existuram; ergo nec sufficit ad operandum, esse contiguum effectui, sed requiritur esse in eodem loco, & penetratum cum effectui, quod merito à te negatur. Respondeo ergo, argumentum à duratione ad vocationem nullum esse. Disparitas est manifesta: quia nisi causa actu existat, non potest actu continere effectum, nec formaliter, nec virtualiter; vnde non potest operari nisi sit in eo instanti, in quo est effectus. Vt autem causa contineat in se virtualiter vocationem quam communicat effectui, illum hic producendo, non requiritur vt ipsa causa existat hic, sed sufficit si absolute existat in rerum naturâ, vt patet in Angelo & in animali se mouente, quod habet virtutem ad ponendum se in alio loco, etiam si proprii naturæ, antequam se moueat, adhuc non habet eam vocationem in illo.

Sed hinc insurgit quinta obiectio: Ergo etiam si nihil causa operetur in medio, neque coniuncta sit cum passo mediis aliis partibus ipsius causæ, poterit in distans immediate operari contra primam Conclusionem. Probatur sequela, quia operatio in medio, vel coniunctio cum aliis partibus agentibus, nihil prorsus videtur conducere ad operandum in distans. Fateor, à me nullam reperiri sufficientem rationem disparitatis à priori; verum experientia illam docet: videmus enim (vt constat ex dictis in primâ Conclusionem) non posse agens immediate in distans operari, propter

propter experientias ibi adductas, nisi aliquo modo continuatur cum effectu. Videmus præterea, eo ipso quod continuatur cum effectu, posse immediatè in distans operari, ut in hac secunda Conclusionè probatum est. Quæ autem sit ratio harum experientiarum, nisi natura ipsorum agentium, ego non video: sicut, quero à te, cur adamas non sit operatius alterius adaman- tis, sic verò ignis alterius ignis; certè non aliter respondebis, nisi quia istæ sunt harum rerum nature, quas experientia sola nobis ostendit. Idem ego tibi in præsentem respondeo.

Tandem obieciæ Paulum 17. Actorum, ex operatione Dei in nobis probantem præsentiam illius in nobis: *Non longe abest ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, & movemur, & sumus.* P. Valquez 1. Parte disputat. 18. num. 14. & Hurtadus supra §. 86. rectè explicant hunc locum non de præsentia physica in nobis, sed de præsentia intentionali, quia faciliè potest à nobis cognosci, cum nos ab ipso dependeamus; causa 68 autem faciliè cognoscitur ex effectu. Imò omnes tenentur admittere, ex prædicto loco non probari intimam præsentiam physicam Dei in nobis, quia nullus requisivit causam esse intimè præsentem seu penetratam cum effectu, ut illum produceret, neque ipsi aduersarij, sed summum requisivere contiguitatem cum illà. Deus autem intimè est omni creaturæ penetratus. Alius Psalmista locus coincidere videtur cum prædicto Pauli, Psalmo 138. *Si ascendero in calum, tu illic es: si descendero in infernum, ades. Etenim illic manus tua deducet me, & tenebit me dextera tua.* ubi præsentiam Dei in omnibus locis intulit Psalmista ex operatione Dei in omnibus illis. Respondèdo, non contendi à Regio Psalte his verbis, se non posse fugere præsentiam physicam Dei, sed non posse fugere vel à cognitione Dei, quod rectè probatur ex eo quod ubique à Deo conferretur; vel quod non possit fugere Deum, ne ab ipso puniatur pro peccato, ad quod per accidens se habet, quod Deus sit præsens ubique, dummodò ubique eum conferret, Ideoque & possit eum punire.

69 Rogabis, utrum agens possit producere in distans immediatè aliquem effectum, cuius similem non produxerit in medio, v. g. an sol, qui in corporibus celestibus non produxit calorem, sed solam lucem, possit immediatè in aère calorem producere. Negant aliqui, quia produxisse aliquid in medio, dummodò non sit eiusdem rationis cum eo quod in distanti producitur, videtur se habere omnino per accidens ad productionem in distanti, sed si nihil produxisset in medio, non posset in distanti operari, ergo nec poterit, etsi producat aliquid in medio, si tamen illud sit diuersæ rationis. Nihilominus censeo, ut causa possit in distans operari, sufficere, produxisse aliquid in medio, etsi diuersæ rationis: nam quod sit eiusdem vel diuersæ rationis effectus in medio productus, videtur se habere omnino per accidens, quia non addit causæ maiorem virtutem effectus similis, quam dissimilis, sed producendo aliquid simile in medio, potest in distans operari, ergo & producendo aliquid diuersum.

70 Confirmatur in sententiâ adstruente gradus dissimiles inter se, potest sol producere in crytallo octavum gradum caloris v. g. etsi illum non pro-

duxerit in medio, sed solum tertium vel quartum, qui sunt dissimiles octavo. Ad oppositam rationem nego, se habere omnino per accidens effectum in medio productum, etiam si sit diuersæ rationis, conducit enim ad hoc, ut ratione illius causa aliquo modo approximetur passo, neque ad aliud conducit effectus similis in medio productus.

ULTIMA CONCLUSIO. De potentia absolutâ poterit produci aliqua causa tantæ virtutis, ut possit immediatè in distans operari, nihil operando in medio. Moueor, quia in causis, quæ de facto dantur, præcisè id requirimus experientiâ ducti, non quia aliqua ratio detur, probans, contrarium dicere repugnantiam; sed causas, quæ de facto dantur, id requirere, non est sufficiens fundamentum ad asserendum, id etiam requiri ab omnibus causis possibilibus (ut sæpe in simili diximus) non ergo negandum est, posse de potentia absolutâ produci à Deo aliquam causam immediatè in distans operatiam, quin aliquid operetur in medio; & hoc do Scoïstis supra impugnatis.

Non defuit nonnullus recentior, qui impatiens hanc nostram sententiam solâ experientiâ suaderi rationeque à priori destitui, cum diu se torfisset, non aliquid peperit maius, quàm hoc. Ait ergo, partes spatij habere inter se essentialè connexionem, unde inferet, Ergo actio non potest transire ab extremo ad extremum sine medio. Hæc ille. Verùm quis non videat, hæc pura esse verba? In primis enim, spatium reale nullum aliud est, nisi corpora in ipso existentia, aër, lapis, &c. Atqui aër non habet necessariam connexionem cum lapide. Falsum ergo Antecedens de connexionè partium spatij. Confirmo & expli- co: non quia ego sim iuxta ignem, vel quia inter nos stet murus, ego habeo cum igne maiorem aut minorem connexionem, cur ergo in vno casu actio poterit ab igne ad me saltare, in altero vero non? Vel si vis clariùs, tolle inde ex medio 72 corpus omne, & relinque vacuum, quid est tibi in medio quod habeat vel careat connexionem? Demus, me per vacuum accedere, quomodo iam sunt partes spatij connexæ mecum, quæ antea non erant? Secundo, hic Auctor se ipsum destruit, concedit enim nobiscum, remotiores partes ignis agere immediatè in distans, rogo ergo iam, Si partes spatij sunt essentialiter connexæ, quomodo illa actio ab igne distanti transiit sine medio? Tertio, quæ consequentiâ est, Partes spatij sunt inter se connexæ, ergo actio non potest transire ab extremo ad extremum sine medio? Si inferret, Ergo vna pars non potest separari ab altera propter connexionem, bene inferret. At quid ad actionem, quæ non curat eam connexionem partium spatij inter se, sed solum attendit subiectum in quo debet recipi? Et ut certius tota hæc ratio ruat (si quando potuit stare) adverte, approximationem localem nihil aliud esse, quàm vocationes illas naturâ suâ sibi vicinas, quæ vocationes non sunt vllò modo operatiuæ. Iam ergo quero, quid conducit ut ignis produ- 73 cat in stupâ alium ignem, stupam habere vocationem A. seu esse approximatam igni, quod idem est? quid, inquam, conducit magis, quàm habere vocationem B. paululum distantiorem? vel quæ ratio à priori huius potest dari, nisi sola

expe-

experientiā? vel quid huc facit connexio partium spatij, ut ex ea inferatur, requiri magis hanc vicationem quam illam? Constat ergo, huius Conclusionis a nobis rationem a priori non posse reddi, sed in experientiam reuocandam esse.

SVBSECTIO QVARTA.

An approximatō Cause cum passo debeat esse in priori naturā ante operationem.

Vix vllus est, qui in hac quaestione hareat; omnes enim supponunt tamquam omnino certum, approximationem debere esse in priori naturā ad effectum. Ego tamen puto, hic esse maximam difficultatem: & quidem ferē euidenter contrarium ostendo. Et prius duobus verbis fundamentū commune propono. Est autem hoc: Ignis non potest calefacere passum, nisi sit illi proximus, ut ostensum est totā hac Sectione; ergo approximatō est conditio, ergo debet esse prius naturā ad operandum. Hic est totus discursus, ex quo ego sic argumentor: Sicut ignis non potest calefacere passum distans, ita neque animal potest mouere corpus distans, nisi aliquid producat in medio: eadem enim est de igne ad calefaciendum experientia, quā de animali ad mouendum corpora: sed hoc non obstante, ut animal moueat corpus, non requiritur pro priori naturā approximatō, sed sufficit si ea sit in toto eo instanti quo mouetur; ergo similiter, ut ignis calefaciat, non requiritur pro priori naturā approximationem, sed sufficit si eam habeat in toto instanti reali. Maior & consequentia sunt euidentes. Minor probatur, quia pro priori naturā, antequam corpus moueatur, non habet vicationem, ergo nec approximationem, quia approximatō consistit formaliter in vicatione.

Respondebis Primō, differentiam esse manifestam, quia per motum producit ipsa vicatione, & consequenter non potest praesupponi ad motum: at per calefactionem non producit vicatione, unde haec debet supponi prius naturā ad ipsam calefactionem. Sed hanc euasione facile ego praeludo: nam licet per motum producat ipsum vbi, non propterea ego possum hinc mouere corpus existens Roma, sicut ignis non potest calefacere etiam hinc passum existens Roma; ergo etiam ad mouendum requiritur indistantia, quaecumque illa sit. Dico ergo, sicut me ad mouendum corpus indigere indistantiā ab illo, saluatur sine eo quod ea indistantia sit pro priori naturā, ita ignem indigere approximatione ad calefaciendum, saluabitur sine eo quod talis approximatō sit pro priori naturā. Tua autem solutio ostendit quidem, ante calefactionem posse intelligi approximationem, quā non potest intelligi ante motum: at, quod debeat necessario praestelligi, eo quod ignis non agit in distans, nullo modo ostendit; nam etiam ignis non mouet in distans, & tamen non praerequitur approximationem prius naturā.

Respondebis Secundo, pro priori naturā ante motum supponi mouens approximatum negatiuē, quatenus non supponitur distans. Sed contra Primō, dic etiam idem in igne ad calefaciendum, scilicet illum supponi non positiuē approximatum passo, sed negatiuē, quatenus non sup-

ponitur distans: hinc autem ego infero, approximationem positiuam non esse requisitam in priori naturā, ut contendo, & a te negatur. Secundo eam solutionem reicio, quia etiam si ego hinc mouerem corpus existens Roma, pro priori naturā essem indistans negatiuē ab illo: nam antequam illud mouerem, corpus illud non haberet vicationem, eam enim acquirit per motum, ergo ante illum motum esset indistans negatiuē: nam distantia positiua prouenit ex positiua vicatione, quā in eo priori tam non est si mouerem hinc corpus mihi Praga vicinum, quam si mouerem Romanum, &c. est contrario. Ergo ad mouendum aliquid amplius requiritur quam ea indistantia negatiua. Videas iam tu, quid illud sit, quandoquidem non est ipsa positiua vicatione, quā posterius producit. Et hoc etiam dicere poteris in igne in ordine ad calefaciendum passum, sine positiua approximatione pro priori naturā.

Secundō idem intentum probo ex impulsu. Vt enim quis imprimat corpori impulsu, &c. debet esse approximatus non minus, quam ut calefaciat, at non propterea requiritur approximatō illa pro priori naturā, ergo neque ad calefaciendum requiritur. Consequentia est bona ex proximē dictis, & adhuc melior quam praecedens, quia impulsus est qualitas absoluta, sicut calor; neque est ipsamet vicatione, sicut quā producit per motum. Minor autem probatur: nam si ante te productionem impulsus supponeretur corpus vbiatum, non posset eo instanti moueri, quod est manifeste falsum; nam per impulsu illum producit motus in corpore recipiente, ergo ante impulsu non supponitur corpus approximatum.

Huc argumento posset responderi, corpus recipiens impulsu non moueri in eo instanti quo illum recipit, aliās in eo instanti elongaretur a corpore producente, & tunc agens ageret eo instanti in distans, quod repugnat. Sed haec solutio valde est difficilis: nam ille impulsus naturā suā est productiuus motus, ergo illum producit in eo primo instanti in quo existit. Patet, quia in eo nullum inuenit impedimentum in passo, cur ergo non illud mouebit? Ad illud verō de separatione posset responderi, corpus imprimens impulsu semper aliquantulum moueri simul cum corpore quod recepit impulsu, ideoque etiam si in primo instanti moueatur corpus, non ideo separandum ab impellente. Haec tamen vltima solutio non videtur sufficiens: cur enim non poterit Angelus vel animal, immotum in se, producere impulsu in aliquid aliud? Tunc autem elongaretur corpus in eo instanti ab ipso impellente, & consequenter eo instanti produceretur impulsus in distans, quod videtur repugnare dictis a nobis totā hac Sectione de propinquitate inter causam & effectum. Ideo putarem veram esse solutionem paulō ante datam, scilicet non moueri corpus in eo instanti quo recipit impulsu. Et ad replicam factam contra illam, dico, tunc esse impeditum tale corpus, eo quod, ut accipiat impulsu, debet eo instanti reali coniunctum esse impellenti, sicut eo instanti quo pila tangit murum, non recedit ab illo, sed in sequenti.

Addo tamen, adhuc meum secundum argumentum habere vim: nam licet ex eo capite non probetur,

probetur, pro priori naturæ ante impulsu non esse vibrationem corporis, probatur tamen, ex eo quod eo instanti, quo quis habens in manu lapidem, est indifferens ut moueat lapidem simul cum manu, est etiam indifferens ut lapidem propiciat à se; sed pro eo priori quo est indifferens ad se mouendum, non supponitur approximatus lapidi (ut ex primo argumento constat) ergo nec pro priori ad producendum impulsu supponitur necessariò approximatus. Confirmo in Angelo, qui eo priori naturæ, quo vidit se esse potentem producere impulsu in lapidem, videt etiam se posse inde moueri, ergo nondum videt suam vibrationem quā approximetur lapidi, ergo pro priori naturæ ad producendum impulsu non requiritur ea approximatio, ergo neque etiam requiritur ad calefaciendum vel illuminandum, iuxta dicta in primo argumento.

Vides communem sententiam non adeò esse certam, & magnam esse dubitationi locum. Id eò puto dicendum Primò, requiri ad operandum in passu approximationem saltem eo instanti reali, quo est operatio. hæc pars sufficienter probata est suprà in hac Sectione. Secundò dico, non requiri eam esse pro priori naturæ ante operationem. Hæc secunda pars meo iudicio probatur euidenter ex dictis in hac Subsectione, & confirmatur: Nam argumentum, quo probamus requiri approximationem, solùm est experientia, quā videmus non fieri operationem in distant; at ista experientia non suadet, eam approximationem debere esse prius naturā, aliunde autem non est vnde id possit probari, ergo.

10 Dices: Calefactio pendet ab approximatione, hæc autem è contrario non pendet à calefactione, ergo approximatio est prior naturā; in hoc enim consistit prioritas naturæ. Respondeo Primò, calefactionem pendere ab approximatione non ut ab antecedente, sed ut ab aliquo concomitante, sicut vnio animæ ad corpus pendet ab approximatione vtriusque, non tamen ut ab aliquo antecedente naturā: non enim prius intelligitur vibratio quàm intelligatur vnio; nam quando se mouet animal, vel quodlibet aliud ens mouetur, non est prius naturā motus & approximatio quæ per motum fit, quàm sit vnio, etiam si vnio pendeat ab approximatione, hæc autem non pendet ab vnione. & eiusmodi sunt multa exempla. Secundò respondeo, in eo sensu quasi independentiæ dici posse, approximationem esse priorem calefactione, id est, posse illam existere sine hac, non autem è contrario.

81 Nos autem non loquimur de prioritate in hoc sensu, sed ut debeat intelligi quando causā concipitur potens operari iam approximata passu; & hoc non esse necessarium, manifestè ostensum est à me, sicut voluntas in quodam sensu est prior quàm intellectus, quatenus magis necessariò connectitur cum animā quàm ipsa intellectus, non tamen est prior prioritate naturæ spectante ad causalitatem; non enim concipitur necessariò ex parte causæ completis illam in ratione potentis operari. Tandem respondeo, etiam calefactionem esse independentem ab hac vibratione & approximatione: quæcumque enim sit approximatio, siue hic siue alibi, calefactio erit eadem omnino.

Dices Secundò: Si ergo non requiritur prius

naturā approximatio; cur non possum operari in passu distans? Respondeo, quia tunc non possum fieri præsens illi passu; ad operationem autem vel debet supponi approximatio, vel saltem concomitari. quando verò passum est distans, neutrum potest esse, & consequenter nec operatio poterit esse.

Tandem pro exactâ huius rei intelligentiâ aduerte (quod & infra iterum notabo) ad motum localem, v. g. ad pontem Pragensem, pro priori naturæ non requiritur approximationem, quia hanc acquiro per ipsum motum in pontem; requiritur tamen ut pro instanti reali præcedenti fuerim prope pontem: vnde alibi infero, etiam esse conditionem ad operandum aliquid, quod iam non est quando fit operatio, quod pauci obseruant, vel vix vllus. Hinc infero, ignem qui in instanti A. fuit procul à me, non posse me calefacere in instanti B. non quia pro priori naturæ non sit mihi præsens, sed quia eò quod præcesserit ita distans, non potest in eo instanti, nec pro posteriori naturæ mihi esse præsens, & consequenter nec potest tunc me calefacere. Vnde concluditur, ad calefaciendum sufficere, si eodem instanti sint simul, siue ea approximatio sit prius naturā, siue concomitanter, siue etiam posterius, sicut vnio requirit rerum vnitarum approximationem: non tamen est necessarium, ut semper ea approximatio sit prior, ut ostendi suprà euidenter; sed sufficit, si vel prius, vel simul, vel posterius naturā sit. Nec magis actio petit approximationem, quàm eam petat vnio, ut ex terminis patet.

SECTIO VII.

De prioritate inter Causam et Effectum.

PRIORITAS (& consequenter coexistentia & posterioritas, sunt enim inuicem correlatiua) est triplex: alia temporis, quæ consistit in eo quod vna res existat & duret in tempore ante aliam. Hæc prioritas est in causis respectu effectuum sæpe reperitur, ut in Deo respectu nostri, habet se tamen per accidens ad cauandū: dummodò enim causā existat eo instanti quo operatur, parum refert antea extitisse aut parum impedit non extitisse. Ideò hæc prioritate omisâ, ad rem nostram deueniamus. Alia est ergo prioritas originis, seu à quo. Tertia est prioritas in quo, quas oportet explicare.

Quidam ex recentioribus docet Primò, prioritatem originis è regione opponi prioritati reali temporis. Hoc tamen mihi videtur apertè falsum, quia prioritati reali temporis opponitur directè posteritas realis temporis, prius enim & posterius opponuntur in suo genere; at duæ prioritates vna in vno genere, alia in alio, non opponuntur, sed habent se omnino disparatè & impertinenter (ut ex terminis constat.) Secundò idem docet, prioritatem originis dicere omnimodam simultatem naturæ, ut patet in diuinis, vbi Pater æternus, qui prior est origine Filio, est necessariò simul naturā cum illo, quia non potest concipi Pater existens, nisi etiam Filius concipiatur existens. Hæc doctrina etiam displicet; aliud enim est prioritatem originis non petere priori-

tatem naturæ (quod admitto illi recentiori, & id probatur ex mysterio Trinitatis,) aliud verò, illam excludere. Numquid omnes causæ creatæ non sunt priores origine suis effectibus, & tamen sunt illis naturæ etiam priores? Numquid generatio viventium definitur *origo viventis à vivente* (ne faciat mihi difficultatem in voce *origo*) ergo filius creatus originatur à suo patre, ergo est posterior origine suo parente, & tamen parens naturæ & tempore est prior suo filio? Vnde etiam convincitur, falsum esse quod primò dixerat de oppositione è regione inter prioritatem originis & temporis, quandoquidem simul in vno respectu eiusdem coincidunt etiam omnes hæ tres prioritates.

Ergo prioritas originis ex se est idem ac prioritas à quo, solumque dicit, hoc esse ab illo id quod est, dicitur posterius, id à quo, prius. Hæc aliquando coniungitur cum prioritate in quo, ut in causis creatis; imò & cum prioritate temporis, etiam id per accidens sit causæ (ut insinuat iam est) aliquando verò pure putè est prioritas originis, seu à quo, ut in actione etiam creatâ respectu sui termini, & in divinis inter personas producentes & productas.

85 Circa prioritatem in quo est magna difficultas, in quo consistat. Hurtadus Disput. 8. à §. 127. ex Aristotele, P. Suarezio & Valquez conatur ostendere, consistere in eo quòd non valeat consequentia, *existit causa, ergo effectus*, valeat autem contra, *existit effectus, ergo existit causa*. vnde infert, causam esse independentem ab effectu, & propterea dici illo priorem in quo; effectum verò pendere à causâ, & propterea dici posteriorem illâ, præbereq; intellectui fundamentum & possit concipere causam existentem, non conceptu effectu, non tamen contra, quod explicat exemplo causæ libere.

Verum hæc doctrina adhuc eget maiori declaratione, aliàs falsa est: & quidem de causis liberis nunc taceo, venio ad necessarias, solem v. g. respectu lucis, & argumentor sic: Vel loquimur de sole prout subit rationem causæ, & ut sic tam necessaria est hæc consequentia, *sol existit causans, ergo existit lux*, quam è contrario, *existit lux, ergo existit sol*; ergo in hoc puncto non est differentia

86 quoad existendi consequentiam. Si verò loquamur non de sole prout causante, sed de illius entitate secundum se (quo pacto necessario debemus loqui, transeat) admitto non esse bonam & formalem consequentiam, *existit entitas solis, ergo existit lux*; verum in hoc sensu etiam mihi debet fateri, neque è contrario istam esse bonam, *existit entitas lucis, ergo existit sol*, quia potest ea lux ab aliâ causâ prodire. ergo comparatis entitatibus secundum se, causâ & effectus, æqualis est vis consequentiæ ab hac ad illam, vel, ut melius dicam, nulla est consequentia.

Uterius id yrgeo: naturaliter loquendo tam non potest existere sol sine luce, quam hæc sine sole, ergo tam bene valet, *existit sol, ergo existit lux*, quam contra, *existit lux, ergo existit sol*.

Respondebis, solem pendere à posteriori præcisè à luce, non à priori; lucem verò à priori pendere à sole. Sed contra, quia si loquaris de dependentiâ à priori à quo, verum omnino dicis, quia hæc in formalissimo conceptu causæ includitur: at si loquaris de dependentiâ à priori in

quo, reddis conclusionem pro ratione, quia argumentum probat, hanc non esse, quia tam pendet sol à luce quam contra; tu verò respondes, eam dari, quia sol est prior in quo, lux verò posterior. das ergo ipsamet conclusionem pro ratione seu disparitate. Confirmo: in divinis Pater non pendet à priori à Filio, Filius verò pendet à priori à Patre; & tamen, quia æquè non potest Pater esse sine Filio, ac Filius sine Patre, non datur prioritas in quo (ut tu bene admittis) ergo licet lux pendeat à priori à sole, quia tamen naturaliter tam non potest esse sol sine luce, quam hæc sine sole, divinitus autem tam lux sine sole, quam contra, potest existere, non erit illa prioritas in quo inter lucem & solem, quoad existendi consequentiam.

Idem clariùs cernitur in causis vniuersis, v. g. in calore A. producente calorem B. qui naturaliter potuit contra producere ipsum A. cur ergo ex eo, quòd de facto hîc & nunc concurrat, valebit consequentia, *existit calor B. ergo & calor A.* & non contra, quandoquidem ex naturâ suâ æquè sunt illæ entitates inuicem inter se independentes, vel dependentes.

Respondebis, eam connexionem inter solem & lucem non provenire ex eo, quòd sol sit causâ (nam causâ libera est vera causâ, & non habetalem connexionem) sed provenire aliunde. Sed contra, quia hinc euidenter probas, aliquam causam habere hanc prioritatem in quo; at non probas, eam reperiri in omnibus: quia licet causâ ut sic non habeat eam connexionem, tamen causâ necessaria illam habet ex conceptu specifico. vnde infero, de conceptu causæ ut sic non posse esse petere contrarium, scilicet eam independentiam, sed summum præcendere ab illâ; sicut licet animal ut sic non petat rationalitatem (brutum enim sine illâ est verum animal) at quia quoddam animal eam petit, non potest ratio communis animalis ut sic petere carentiam rationalitatis, sed præcisè ab eâ præcendere. Propterea multi in causis liberis concedunt hanc prioritatem, non in necessariis; idèd & ego supra dixi, me non loqui de liberis, sed de necessariis.

Secundo assero instantiam ad hominem, ex hac eadem materiâ: Principium ut sic, prout est quid commune ad causas & ad principia in divinis, non excludit hanc prioritatem in quo (eam enim habent principia creatâ) & tamen, quia aliqua principia, scilicet diuina, eam prioritatem non habent, licet id non proveniat ex conceptu communi principij, non tamen potest definiri principium ut sic, ut quid commune omnibus 89 causis ac puris principijs, ut sit id, quod est prius in quo respectu principij, excluderentur enim principia diuina; ergo propter eandem rationem nec causâ ut sic potest definiri, quæ habet prioritatem in quo, excluderentur enim omnes causæ necessariae, iuxta dicta.

Ergo pro explicatione dico, hanc differentiam inter causam & effectum, non ponderandam, neque inter causam ut causantem, & ipsum effectum ut talem; quia hoc modo (ut dixi) neque causâ sine effectu, neque contra effectus sine causâ possunt concipi, ut ostensum est. Neque item debet comparatio fieri inter entitatem causæ, & effectum secundum se & in ratione entitatis; quia ut sic tam potest concipi entitas ignis producti

producti sine entitate ignis, qui de facto producit, quam contra (vt etiam obiectione facta ostensum est.) Consideranda ergo est entitas causa medio modo, id est, *potens causare in actu primo*: in hoc autem sensu quantumcumque necessaria sit, potest concipi existens conceptu adaequato, sine effectu actu existente. Dico *actu existente*, quia saltem tunc debet concipi exigentia illius: hæc autem bene potest saltem diuinitus manere, etiam si non sequatur effectus, Deo scilicet ei denegante eum effectum quem petit. At effectus non potest concipi existens, nisi concipiatur causa aliqua dantis illi esse; quia cum non habeat esse à se, sed ab alio, necessarium debet concipi actu existens illud aliud quod ei dat esse: hoc autem est causa, sine sit hæc sine illa. Et licet ego ignorem quæ de facto sit, tamen ex parte obiecti illa correspondet existens, à quâ de facto habet esse.

Vnde respondetur ad obiectionem, quæ poterat vltius fieri, scilicet, Hic effectus potuit esse sine causâ hæc, ergo de facto non est posterior ad illam. Mala consequentia, quia arguitur à possibilitate ad actuale existentiam: bene enim valet, Potuit hic effectus causari ab aliâ, ergo potuit non esse posterior ad hanc; sed non valet, Ergo non est posterior, quia ad hoc deberet supponi, quod actu non causetur ab hac. vnde si dicerem, Petrus existit, & adderem, neque hæc neque illa est eius causa, & solum vnâ relinquerem, bene valet, Ergo hæc illam causat, ergo hæc existit; & hæc consequentia etiam Metaphysicè est necessaria. At hæc non est necessaria diuinitus, Hæc entitas ignis existit, & non existit ille effectus, ergo existit alter, quia potest diuinitus existere sine vilo effectu. His positis,

91 PRIMA CONCLUSIO sit. Causa libera est prior naturâ in quo suo effectu. Hæc negatur à nemine, & probatur facillè, quia causa libera est, quæ potius omnibus prærequisitis ad operandum, potest adhuc non operari, ergo potest cognosci existens, imò & esse sine suo effectu; est ergo prior naturâ in quo ad illum, effectus autem posterior naturâ in quo, quia non potest intelligi existens nisi à causâ liberâ illum producente. Et hic propriissimè habet locum ratio Aristotelica de existendi consequentiâ: valet enim, *Est amor liber, ergo est voluntas*; non contra, *Est voluntas, ergo est amor liber*. neque aduersus hanc Conclusionem video quid possit opponi. Si quid tamen opponitur, ex dicendis in secundâ Conclusionem facile dissoluetur.

92 SECUNDA CONCLUSIO. Etiam causa necessaria, & consequenter omnis causa, est prior naturâ in quo suo effectu. Hæc negatur à nonnullis, propter paulo antè dicta, sed immerito. Eam non probocum aliquibus, eò quod causa, quantumvis necessaria, debeat intelligi præhabens esse, quod communicat effectui: hæc enim ratio etiam vrgit in principio producente, & tamen certum est, in diuinis Patrem æternum producentem, etiam si debeat habere in se aliquo modo quod producit, non tamen debere id præhabere, id est præcedere prius in quo ad Filium; ergo ex hoc principio nihil inferitur de prioritate in quo causæ. Melius ergo id suadet, quia causa, etiam si naturaliter & necessariò operatiua sit, adhuc tamen potest tota manere saltem diuinitus,

etiam si non sit effectus, nec necessum est, vt Deus fortiori concursu causam conferuet, sed præcisè vt illi neget aliquid quod petit; ergo quando videtur existens causa etiam necessaria, adhuc non videtur existens ipse effectus, sed præcisè videtur existens exigentia connaturalis effectus posteriori nature, vt paulo antè ostensum est. Et in hoc præcisè differt causa necessaria à liberâ in eo priori, quod in liberâ non præuidetur nec existentia effectus, nec exigentia illius determinata; in necessariâ verò præuidetur hæc determinata exigentia. Imò ad hominem contra aduersarios id confirmo, quia causa libera, v. g. voluntas in probabili sententiâ, non potest manere omnino suspensa sine aliquâ operatione hac vel illâ, & tamen per te est prior in quo suo effectu, eò quod non est determinata ad hanc potius quam ad illam; ergo etiam causa, quantumvis necessaria erit prior in quo suo effectu, quia non est determinata ad hunc potius quam ad illum, etiam si differant in eo quod libera se ipsam determinat, quod non habet necessaria, sed hoc ad punctum præsens per accidens est. Ergo hi Auctores cum ex vnâ parte negent puram omissionem; malè aliunde causis liberis concedunt prioritatem in quo, eamque negant causis necessariis.

Dices: Etiam effectus est prior prioritate in quo sua causâ, quia potest etiam effectus intelligi existens, quin intelligatur existens eius causâ, quod patet in homine cognoscente calorem, & nihil cogitando de causâ caloris. Respondeo, sensationem de calore existente, & non de eius causâ, esse inadæquatum conceptum illius, effectus enim non potest conceptu adaequato cognosci existens, quin aliqua causa saltem sub diuinctione intelligatur illum producere, quia non potest intelligi existens à se, sed ab alio, vt ostensum est.

94 Aduerte vltius, prioritatem in quo dicere duo, & id quod est prius, posse concipi existens, sine posteriori, & vltius ab ipso produci id quod est posterius. Vnde ex defectu huius causalitatis, licet ego possim cognosci existens sine Ioanne, non tamen sum prior naturâ in quo illo, quia non producit à me: similiter effectus, quia non producit causam, licet possit cognosci conceptu inadæquato existens, quin concipiatur causa, non tamen est prior naturâ in quo respectu illius.

TERTIA CONCLUSIO. Omnis causa est prior à quo respectu sui effectus. Hæc est certissima, & solâ eger explicatione terminorum, quia omnis causa producit suum effectum, sed esse prius à quo, nihil est aliud, quam esse id à quo aliud producit; ergo omnis causa est prior à quo suo effectu, & propterea supra num. 83. dixi, non opponi inter se has duas prioritates à quo, & in quo.

95 QUARTA CONCLUSIO. Omnis causalitas distincta ab effectu, est prior à quo, non verò in quo respectu illius. Quoad primam partem probatur, quia causalitas est id, medio quo effectus recipit esse, quod formalissimè est esse priorem à quo. Vnde miror, nonnullos in hac re dubios esse, cum in diuinis, vbi persona producens constituitur per actualem productionem, absolute ipsi concedant prioritatem à quo. Quod si fortè faciant difficultatē in præpositione à, eò quod effectus nō dicatur ab actione, sed à causâ vt à principio

capio procedere, ideoque locum habet in diuinis, ubi persona produciens est etiam principium quod, voca eam prout volueris, rem tantum intellige. Quoad secundam partem probatur: nam causalitas, quia essentialiter est productio actualis termini, nequit intelligi existens sine ipso termino; ergo non est prior *in quo* respectu illius. Et hinc intelliges, Patrem aeternum non esse priorem *in quo* Filio, quia Pater constituitur formaliter per ipsam actualem productionem Filij, ut suppono ex Theologia.

SECTIO VIII.

Utrum duae Causae possint esse sibi inuicem causae.

DVPLEX potest esse in praesenti difficultas. Prima, an duae causae quoad primum esse possint inuicem causari, vel in eodem genere, ut duae causae efficientes, aut duae materiales, vel in diuerso, ut una materialis, & altera efficiens. Secunda, an possint duae causae saltem quoad secundum esse inuicem produci. Vtramque difficultatem breui expediemus.

SUBSECTIO PRIMA.

An in eodem ordine possint esse inuicem causae.

PRIMA CONCLUSIO. Non possunt duae res simul esse inuicem causae quoad primum esse in eodem genere, id est, non possunt duo ignes v.g. mutuo se primo producere efficienter. Hac à nullo negatur quod sciam, sed forte etiam à nullo satis efficaciter suaderetur. Arguunt pro illà nonnulli recentiores, Quia nihil potest se ipsum neque mediata causare; sed si duae causae essent inuicem causae, utraque se ipsam mediata causaret, quia causaret id à quo ipsa causaretur, (quod enim est causa causae, est causa causati) ergo repugnat haec mutua causalitas. Repugnare autem, aliquid se ipsum etiam mediata causare, probatur ab his, quia, etsi Spiritus sanctus non procederet à Patre aeterno immediate, adhuc distingueretur ab illo, eò quod mediata produceretur ab illo, Pater scilicet produceret Filium, & hic Spiritum sanctum, ergo productio etiam mediata arguit distinctionem. Haec probatio non videtur, quia in diuinis non est distinctio, nisi ubi est oppositio immediata, ut in materia de Trinitate ostendi. Vnde bene posset paternitas identificari cum spiratione passiva, si mediata solum eam causaret, distingueretur tamen ab eà virtualiter, quia paternitas non oriretur à Filio, sic verò spiratio actiua: imò (ut in eò loco ostendi) difficillime etiam de facto explicatur, cur opponatur paternitas cum spiratione passiva. Secundo, etiam si id ita sit, iam in praesenti non tam agimus de Conclusionis veritate, quam de illius ratione: tu à solo exemplo id probas, rationem verò nullam reddis.

Secundo arguunt: Quia causa independentem ab omni fictione intellectus est verè & realiter prior suo effectu, siue prioritate *in quo*, siue prioritate *à quo*; sed nihil potest esse prius se ipso absolute & simpliciter, ut per se manifestum vide-

tur, ergo nec potest esse mutua causalitas. Probo hanc consequentiam, quia si daretur mutua causalitas, qualibet causa, v.g. ignis A, se ipso esset prior igne B, quatenus hic est effectus illius, & B. erit prior igne A. quia illū causat; ergo ignis A, qui prior est quam B. erit prior se, quia B. est prior quā A. si enim sum prior priore te, à fortiori sum prior te. Neque hoc argumentum videtur: possunt enim aduersarij respondere, in eo casu non dari prioritatem *in quo* in eis causis, sed *à quo*, quae nihil aliud est, quam effectum produci à causa, & causam ab effectu; quod non videtur repugnare: imò difficultas haec etiam habet locum in diuinis, ubi non est prioritas *in quo*, & tamen repugnat mutua productio. Non ergo hic redditur ratio vniuersalis.

Tertio, alij recentiores eam repugnantiam, ut aliquid se vel mediata causet, inde probant, quia causa dicit relationem ad effectum, nihil autem potest nec mediata ad se ipsum dicere relationem. Sed facile possunt aduersarij ab hoc argumento se expedire, quia non repugnat aliquid se ipsum mediata respicere, materia enim prima respicit essentialiter formam, quae respicit essentialiter materiam: similiter Pater aeternus respicit essentialiter Filium, & Filius essentialiter Patrem, neque mutuo hic respectus vllatenus repugnat; ergo propter illum non est neganda mutua causalitas.

Res haec omnibus est certissima, difficile tamen est ostendere repugnantiam: ea tamen sit, quia nihil potest constituere actum primum Physicum productuum sui ipsius, iuxta dicta supra Sectione 2. sed si daretur haec mutua productio, res producta constitueret actum primum productuum sui, ergo repugnat ea mutua productio. Consequentia est euidens. Maior supra probata, eò quod nihil possit esse productuum sui ipsius, saltem quoad primum esse, quod videtur lumine naturae notum. Minor probatur, quia actus primus Physicus includit existentiam causae, haec enim operatur in quantum existens (ut Sectione 4. dixi) ergo ex parte actus primi causae includitur existentia ipsius causae, ergo & includuntur causae dantes existentiam ipsi causae, quia non potest includi existentia causae, quin etiam includantur ea omnia quae illi dant existentiam; ergo includitur ex parte actus primi eius causae ipse etiam effectus ab illà productus, cum hic effectus sit causa dans existentiam suae causae propriae; ergo si datur mutua causalitas, ipse effectus productus constitueret actum primum Physicum productuum sui ipsius, quod omnino repugnat. Confirmatur conclusio à posteriori, quia 100 ipsum lumen naturae dicitur, sistendum esse in quolibet ordine in aliquo primo, quod non sit ab alio, & à quo sint reliqua; ideoque probamus, debere dari aliquod primum principium omnium creaturarum, quod à nemine sit: si autem admitteretur haec mutua causalitas, non esset locus praedicto discursui; posset enim responderi, omnes creaturas mutuo produci hanc ab illa, & illam ab hac, vnde non esset necessarium recurrendum ad aliquod principium distinctum ab omnibus creaturis, quod sit Deus. Cum ergo omnes Philosophi, solo lumine naturae ducti, Dei existentiam & improducibilitatem ex hoc principio collegerint, certum est, ipsum naturae lu-

men dictare, omnino esse impossibile eam mutua causalitatem. Simili argumento vtuntur Theologi, ad probandum, Patrem non produci à Filio, quia hic producitur à Patre: repugnat autem, duo mutuo produci. Idem potest ostendi in actibus intellectus; vitiosum enim est, nec ab illo negatur, duas res mutuo tantum explicare vnam ex aliâ, vt si quis diceret, rogatus quid sit homo, est animal rationale, & rogatus quid sit animal rationale, diceret esse hominem; nam in his explicationibus sistendam necessariò est in aliquo termino per se noto, alioquin nihil explicabitur: ergo similiter in causis committetur vitiosus circulus, si dicatur hanc habere esse, quia producitur ab illâ; & illam, quia producitur ab hac. ergo sistendum erit, reiecta illâ mutua causalitate, in aliquâ causâ, quæ non accipiat esse à suo effectu, sed vel à nullo, vel aliunde.

SYBSECTIO SECVNDA.

An in diuerso ordine possit esse mutua causalitas.

SECVNDA CONCLVSIO. Nec in diuerso genere causa potest dari hæc mutua causalitas. Hæc non est adeò communis, ac præcedens; nihilominus tamen arbitror eamdem esse rationem pro illâ ac pro præcedenti, quia in priori causâ debent intelligi existentes omnes causæ, quæ in quocumque genere illi dant esse verè & realiter, & à quibus dependet quoad suam existentiam, & quantum ad hoc per accidens se habet, quòd causa sit materialis vel efficiens. Non enim ideò debet intelligi in priori causâ, quia efficiens sit, aut quia materialis, sed quia ab eâ dependet effectus vt à producente: ergo si non potest dari mutua prioritas in causis eiusdem ordinis, nec poterit in causis diuersi ordinis. Vnde eo ipso, quòd materia producat materialiter formam equi, nequit hæc producere materiam efficienter. Idem est in dispositionibus, quæ si sint priores in genere causæ materialis ipsâ formâ, nequeunt ab illâ efficienter produci. Confirmatur & explicatur, quia ex parte actus primi causæ omnia intelliguntur quæ requiruntur vt causa existat, quod per se est euidens; sed vt causa existat, non minus requiritur efficiens ipsius causæ, quàm materialis, & è contrario; ergo vtræque intelligitur in eo priori, & constituit actum primum physicum productum sui, vt Sublèctione præcedenti argumentabamur contra mutua causalitatem in eodem genere.

Sed respondent Thomistæ: Quando causæ sunt sibi inuicem causæ in diuerso genere, non posse argui ab vno ad aliud genus; neque enim, quando materia intelligitur prior forma in genere causæ materialis, debet tunc intelligi genus causæ efficientis, vnde nec debet intelligi tunc ipsa forma, licet sit causa efficiens materiae. Similiter, quando forma intelligitur in priori causâ efficientis ante materiam, non debet tunc intelligi genus causæ materialis. Sed contra, quia in quocumque priori intelligatur materia, siue vt causans materialiter, siue vt efficienter, debet intelligi existens, quia nihil potest realiter præstare, nisi existat realiter; ergo etiam debet tunc intelligi existentes omnes causæ à quibus ipsa dependet, quia

non potest intelligi existens effectus à solâ causâ inadæquatâ; ergo etiam si materia non sit causa efficiens, sed materialis forma, in eo priori in quo intelligitur materia, debet intelligi & forma à quâ materia causatur. cum ergo illud prius sit ante formam, sequitur, ipsam formam esse ante seipsam. Confirmatur: actio & passio in sententiâ etiam Thomistarum realiter sunt idem, ergo in priori, quo intelligitur ea passio procedens à materiâ, debet etiam intelligi causa efficiens. Patet euidenter, quia non potest in aliquo priori intelligi entitas actionis existens sine causâ efficiente, à quâ essentialiter pendet, ergo, cum in nullo priori possit existerè passio sine actione, quia sunt idem, & actio sine causâ efficiente, in nullo etiam priori poterit intelligi causa materialis produciens, nisi tunc sit & efficiens, aut è contrario.

Obiicies Primò contra hanc Conclusionem 104

Aristotelem 1. Physicorum cap. 3. hæc aientem: Sunt præterea, quæ sunt sibi mutuo causæ, vt exercitium est causa bone habitudinis, & hæc est causa exercitij, at non eodem modo; sed hæc vt finis, illud vt principium motus. Non vrget: nam causa finalis non est propriè & physicè causa, sed solum secundum quid; neque vt existens, sed vt apprehensa, quæ non requirit existentiam ad causandum, nisi in cognitione. Conclusio autè solum intelligitur de veris causis. Explico. Quando quis ob sanitatem v.g. mouetur ad deambulandum, cum sanitas non existat, non potest physicè causare deambulationem; sed hanc causat amor sanitatis, deambulatio autem non causat amorem sanitatis à quo procedit, sed sanitatem: vnde inter amorem sanitatis & deambulationem, quæ sunt propriè causæ, non datur mutua causalitas. Difficilius loquitur D. Thomas 1. 2. quæst. 113. art. 8. in corpore, vbi expressè videtur stare pro Thomistica sententiâ. Aduerto tamen, eum ibi non tam videre mutua causalitatem ponere, quàm gratiæ infusionem prius naturâ, quàm actum contritionis collocare. Nisi fortè per gratiæ infusionem non gratiam habitualement, sed auxilia gratiæ excitantis intelligat. Sed quidquid sit de eius mente, non est à nostra sententiâ discordandum.

Obiicies Secundò: Actio creatina causatur ab ipso termino per illam creato, ergo datur mutua causalitas. Nego Antecedens, de quo infra.

Hic poterat quis argumentari ex opinione P. Vasquez de actu contritionis, quem putat à gratiâ procedere & ad eam disponere, ex quo inuicem ibi admittit causalitatem. Sed hanc sententiam reieci in materiâ de Pœnitentiâ, vbi proprium habet locum; ideò hîc eâ supersedeo.

Item argumentum quoddam, desumptum ex actu charitatis à Deo imperato pro instanti A. homini iusto, qui actus etiam procedere videtur à gratiâ, ad quam simul est dispositio, vt in hoc instanti conseruetur, remitto ad materiam de Merito, vbi proprium habet locum. Inter mutua causalitatem, siue physicam siue moralem, omnino reicio, quia eadem est de vtrâque ratio, vt ex dictis facillè notari potest.

TERTIA CONCLVSIO. Non video apertam contradictionem in eo, quòd duæ causæ possint esse inuicem causæ, si vel vtræque vel aliqua illarum duplici actione totali producat. Pone v.g. ignem

106 ignem A, productum à solo Deo, vñ a actione totali producere ignem B. tunc poterit ignis B. quasi secundò producere de potentia absoluta ignem A. noua alia actione ab ipso & à Deo orta. Et ratio est, quia rectè poterit ignis A, vt productus à solo Deo, per vnam actionem adequatam praeintelligi ad ignem B. & ad productionem secundam sui ipsius ortam ab igne B, quem ipse producit, ita vt illa productione sequent hunc ordinem, vt primò sit productio ignis A. à solo Deo, deinde productio ignis B. ab igne A, & tandem secunda productio ignis A. ab igne B.

Sed dices: Ergo non est vlla ratio ad probandum, non posse Patrem aeternum saltem secundò produci à Filio producto à Patre. Nego consequentiam, quia licet repugnantia non oriatur ex mutuae causalitatis contradictione, oritur tamen ex eo, quod secunda productio esset omnino superflua, nec ad aliquid vtilis; ideoque Deo deneganda, quia nihil potest in Deo reperiri superfluum vel otiosum. Eam autem futuram superfluum, inde patet, quia si semel conceditur, vt debet concedi, Patrem aeternum à se ipso perfectè & adequatè habere esse, vt quid illud idem esse producendum est quasi secundò à Filio, cum nihil det Filius Patri, quod ipse à se non haberet antea? esset ergo illa secunda productio superflua.

107 Hanc solutionem recentiores nonnulli valde acriter reiciunt, sed tenentur tandem ipsi necessariò ad eam confugere, quod euidenter ostendo. Hi enim omnes fatentur libentissimè contra P. Vasquez, eundem effectum diuinitus posse produci per duas actiones totales. Rogo ergo illos, cur non dicunt in diuinis esse duas totales generationes Filij etiam ab eodem Patre? sicut enim ipsi argumentantur contra nos, *non repugnat mutua productio per secundam actionem, ergo datur in diuinis*, ita ego dico contra illos, *sive mutua sive non mutua, non repugnat secunda productio totalis in creatis, ergo datur in diuinis*.

Dices: Secunda est otiosa, si est alia prima totalis. Hoc ego volo, vt venias ad nostram solutionem: sicut enim secunda non mutua repugnat, quia otiosa, ita ob eandem rationem repugnat secunda mutua; & vno verbo, quod tu de secundà totali productione ab eodem principio dixeris, nos dicemus de secundà totali ab ipso effectu.

108 Secundò respondeo, quando effectus procedit à causà per semetipsum sine actione distinctà, non posse villo modo eum produci duplici actione totali: quia si actualis productio est ipsa essentia effectus, sicut essentia tota est essentialis & necessaria ipsi rei, ita & actio tota est necessaria, ergo non est duplex, quarum qualibet sine alterà sufficiat, ergo nec duplex totalis. Eo autem ipso, quod non possit esse duplex actio, non est locus huic mutuae productioni, quæ tota innititur in duplici actione totali.

Hinc constat Primò, non bene nonnullos recentiores discurrere, qui dicunt, ideò nullam rem posse seipsam producere, vel non posse se mutuo duas causas totales producere, quia actio est ab eis distincta, forte verò vt possent, si sine actione distincta produceretur; cuius rei nullam video rationem. Oppositum autem manifestè debet dici, quia non est locus duplici actioni; quando actio non distinguitur: tunc ergo solum est vni-

ca productio, quam voco *primam negatiuè*, eò quod ante illam nulla præcessit. Primò autem non potest causa à suo effectu vel à se ipsa produci; potest verò, quando est duplex actio, vt ostensum est. Secundò hinc fit, in diuinis repugnare, vt persona producta rursus producat ipsam producentem, aut se ipsam, quia ibi, eò quod productio actualis est essentialis personæ productæ, non est locus duabus actionibus totalibus, & consequenter nec mutuae productioni; & multò minus, vt eadem persona se ipsam producat, quod nota pro Sectione sequenti.

SECTIO IX.

Utrum idem possit esse causa sui ipsius.

109 Qvoad primam actionem, nihil posse à se ipso produci, est certo certius, constareque à fortiori ex dictis Sectione precedenti. Si enim etiam inter duas res distinctas repugnat mutua productio, quoad primam actionem, quia nihil potest esse prius & posterius alio; à fortiori repugnabit respectu sui ipsius. Est ergo difficultas, vtrum ignis v. g. primò à solo Deo productus in instanti A, possit in eodem instanti se ipsum secundò producere, vt de facto contingere in Eucharistia docetur à P. Suarezio, aiente Christum Dominum existentem adequatè per primam actionem à solo Deo, se ipsum producere physice secundò sub speciebus Sacramentalibus.

Negat Vasquez cum nonnullis recentioribus, 110 Primò, quia nihil potest esse subiectum seu forma sui ipsius (quod per se manifestum videtur) ergo nec poterit esse villo modo causa sui ipsius; quia tam videtur repugnare, se ipsum producere efficienter quàm materialiter. Non vrget hæc ratio: nam materia non potest assumi ad sustentandam materialiter aliam materiam similem, neque vna forma equi ad informandam aliam formam (vt omnes fatentur) & tamen hæc repugnantia non oritur ex defectu distinctionis inter materiam & aliam materiam; ergo, licet non possit materia assumi ad sustentandam seipsam materialiter, non id debet probari ex defectu distinctionis: neque inde debet inferri, non posse assumi ad producendum efficienter seipsam; sicut non potest inferri, eò quod anima rationalis v. g. nō possit nec diuinitus esse forma alterius animæ rationalis, non posse etiam instrumentally producere alteram animam. Et hoc argumentum euidenter est ad hominem contra recentiores eos, qui potentiam obedientialem in ordine ad productionem seu creationem alterius animæ concedunt in qualibet alià. Ratio discriminis inter causam efficientem & materiale esse potest, quia causalitas materialis vel est vnio, vel requirit essentialiter vnionem, quæ non potest esse nisi inter res distinctas; causalitas autem efficiens non requirit vnionem, ideoque rectè videtur posse esse respectu sui ipsius, si aliunde non repugnat.

Arguunt Secundò: Quia si idem posset se ipsum producere, non esset cur negaretur, Patrem aeternum esse productum; posset enim dici, Patrem aeternum, vt existentem à seipso, se ipsum secundò producere. Hoc argumentum solutum est in simili paulò antè, vbi ostendi, eam secundam

dam productionem totalem siue ab eodem principio, siue ab ipso termino producto, non habere locum in diuinis, quod multò magis applicatur ad productionem secundam sui ipsius.

112 Tertiò: Quia causa definitur esse *ad aliud*, ergo nihil seipsum potest producere. Sed contra Primò, quia illud *aliud* ponitur à re ad libitum in differentia causæ. Contra Secundò, quia licet nò possit esse causa sui (quia causam tu vocas illam quæ producit aliud à se, vnde probas, non posse seipsum physicè producere, licet ob defectum distinctionis non dicatur causa, quod iam erit de nomine,) certè ex illo modo loquendi non ostendit mihi repugnantiam in re ipsa.

Quartò: Quia causa debet esse prior in quo suo effectu; sed nihil potest esse prius seipso, ergo neque causa. Respondeo facillè, non esse vllam repugnantiam in eo, quòd aliqua res, vt producta per vnā actionem, sit prior se ipsa vt producta per aliam (sicut Sectione præcedenti de duabus causis se quoad secundum esse producentibus, diximus) nec requiri vt ipsa entitas effectus absolutè & simpliciter sit posterior entitate causæ, sed entitate actionis: cumque hæ sint duæ, non repugnat vt effectus sit prior respectu vnus, & posterior respectu alterius, siue tunc causa dicatur prior præcisè respectu actionis, siue etiam respectu effectus, quod multum habet de questione de nomine, de quâ propterea non sum valde sollicitus. Porro doctrinam hanc ipsi aduersarij defendunt, admitrentes eundem effectum posse duplici actione totali à duabus causis produci, & vnā actionem esse priorem alterâ; quo casu certè secunda causa, quandoquidem iam inuenit productum effectum, non potest absolutè dici prior illo, sed præcisè prior actione, quia illam producit. Hoc autem ego dico in præsentia, vbi tamen doctrina tibi non placet.

113 Quintò: Quia sicut hæ denominationes Domini, Regis, patris, &c. sunt ad res distinctas, (neque enim quis potest esse Dominus aut Rex sui ipsius) ita hæ denominationes causæ videtur esse ad aliud. Respondeo, negando paritatem, quia Dominus & Rex debet esse superior, cui ceteri obediunt, ad quod requiritur distinctio voluntatum, vnde nullus potest esse Dominus aut Rex sui ipsius; hanc autem distinctionem requiri etiam inter causam & effectum quoad secundum esse, non potest his exemplis probari; aliunde ergo petenda est repugnantia, vel fatendum id non esse impossibile.

114 Ex ipsis terminis videtur manifestum, produciens & productum esse correlatiua, & consequenter necessariò debere distingui, nec posse idem seipsum producere. Tamen quia non video vllam rationem quâ id efficaciter probetur, & quia, licet actus & obiectum videantur correlatiua, nihilominus potest aliquando idem actus esse obiectum sui ipsius; non audeo improbare sententiam P. Suarezij, imò dum fortius contra illam non video argumentum, eam reputo probabiliorem. In quâ obseruandum est, eam secundam actionem, quâ quis seipsum produceret, necessariò futuram dependentem à primâ, quâ produceretur ab aliâ causâ; vnde illa secunda actio non posset sola subsistere, nec esset adæquata in omni sensu, sicut esset si non à seipso sed ab aliâ causâ distinctâ oriretur.

Hic aduerto, minùs consequenter recentiores nonnullos admittere, Christum esse causam moralem sui ipsius, cum tamen negent, posse physicè aliquid seipsum causare: omnia enim argumenta, quæ contra causalitatem physicam fieri possunt, videntur in causâ morali, hæc enim etiam definitur ad aliud, & etiam est prior suo effectu. Quod enim possunt dicere, causam moralem non immediatè in effectum influere, sed solum quasi allicere Deum vt producat effectum, hoc (inquam) parum prodest, quia in primis difficultas de prioritate per hoc non minuitur, sed augetur; quia si nihil potest esse prius seipso, multò minùs poterit antecedere id quod ipsum antecedit. Deinde, causa moralis est & dicitur causa in suo genere, non solum respectu voluntatis, sed respectu sui ipsius, & tamen non est *aliud à se*, ergo. Tenenda ergo consequentia; & quod de morali affirmas, dicendum de physicâ, vel negandum idem de vtraque.

SECTIO X.

Utrum duæ Cause totales possint simul in eundem effectum influere.

115 NON est sermo de causâ totali in actu primo, id est, de causâ ex se habente virtutem sufficientem in suo genere ad producendum effectum se solâ: certum enim est, posse in hoc sensu simul multas causas totales concurrere ad eundem effectum, attemperando influxum in actu secundo, etiam naturaliter. Deus enim habet virtutem ad producendum se solo ignem, & tamen de facto eum producit simul cum alio igne. Est ergo difficultas, vtrum duæ causæ totales possint simul, qualibet per influxum totalem, & sufficientem ad producendum hic & nunc effectum, etiam ablato altero influxu alterius causæ, simul ambæ concurrere. In hoc sensu duplex potest esse difficultas, alia de potentia ordinariâ, alia de absolutâ.

116 PRIMA CONCLUSIO. De potentia ordinariâ nequeunt duæ causæ totales simul per duas actiones totales in effectum influere. Hæc facillè suadetur, quia vna actio ex illis omnino esset superflua, cum per quamlibet sufficienter & adæquatè effectus reciperet esse: sæpè autem docuimus, naturam à superfluo abhorrire, quod axioma in præsentia certissimum est; vnde quotiescumque duæ causæ totales concurrunt ad eundem effectum naturaliter loquendo, dicendum est, quamlibet concurrere inadæquato influxu. Quo argumento vtitur quidam non satis consequenter ad ea quæ alibi dixi, non esse curandum de multiplicitate entitatum sine necessitate, nisi quando ex multiplicitate sequitur positium aliquod absurdum, quod proculdubio hic non sequitur, etiamsi essent decem actiones totales; oportet ergo istud principium fixum vbique tenere, vt loquamur consequenter.

117 Obiicies: Potest quis propter duos fines totales, v. g. propter sanitatem & propter recreationem, eligere deambulationem; ergo non implicat, etiam naturaliter loquendo, duæ causæ totales respectu eiusdem effectus. Responder P. Suarez, actionem exteriorem ex se non respicere eos

duos fines totales, sed se habere extrinsecè ad illos, ideoque rectè posse ab illis procedere; actionem verò voluntatis, scilicet electionem, non respicere adequatè quemlibet ex illis finibus, sed inadæquatè, quolibet enim illorum deficiente, necessariò deficiet ea electio, sicut actus intellectus, quo cognoscitur Petrus & Paulus, non habet quemlibet illorum pro obiecto adequato, sed inadæquato.

Aliter nonnulli respondent, actionem exteriori pendere tunc ab imperio voluntatis, imperium autem non pendere adequatè, sed inadæquatè à quolibet illorum finium, unde de primo ad ultimum neque ipsam actionem exteriori adæquatè pendere à quolibet illorum. Neutra ex his solutionibus satisfacit. Secunda supponit principium falsum de necessitate imperij distincti ad actus externos, de quo Disputatione VII. 1.

118 de Animâ, num. 15. Prima verò P. Suarezij supponit, semper vnico actu amari eos duos fines, quod falsum est: nam possunt esse duæ electiones deambulationis, vna propter sanitatem, altera propter recreationem, qualibet autem est sufficiens & adæquata ad causandam electionem, & tamen non sunt otiosæ, ergo idem erit in causis physicis.

Respondendum ergo est, non licere in his rebus de superfluitate arguere à rebus physicis ad intentionales, vt in multis aliis exemplis ab hac materiâ diuersis facilè ostenditur: repugnant enim duæ quantitates, quia otiosæ in eodem subiecto duæ adæquatæ vniones, duæ vbiaciones in eodem loco, &c. non tamen repugnant duæ visiones eiusdem speciei, vna de Petro, altera de Paulo; duo amores de eisdem, complacentia, amor efficax, gaudium, &c. de eodem obiecto. Ratio disparitatis est manifesta, quia actio v.g. purè putè requiritur vt existat effectus, hoc autem tam benè habetur per vnâ adæquatam, quàm per duas: similiter quantitas, vt reddatur subiectum extentum, id autem tam benè præstat per vnâ ac per duas, ergo vna sufficit, duæ sunt superflue.

119 At actus vitales requiruntur, non propter obiectum præcisè, sed propter perfectionem quam tribuunt subiecto vitali, unde idem obiectum potest amari multis actibus diuersis, & consequenter propter multos fines imperari sine otiositate: effectus autem physicus non potest sine superfluitate per duas actiones totales produci.

SECUNDA CONCLUSIO. De potentia absolutâ rectè potest idem numero effectus simul produci à duabus causis totalibus, vel ab vnâ totali & aliâ partiali. Hanc tenet P. Suarez Tomo 1. Metaphysicæ, disputat. 36. sect. 4. estque communis inter recentiores. Probatur Primò, quia possunt duæ causæ materiales de potentia absolutâ simul sustentare eandem formam materialem (potest enim eadem forma equi educi ex duabus materiis, vt & aduersarij fatentur) ergo similiter poterit produci idem effectus à duabus causis efficientibus totalibus. Consequentia est certa, Primò, quia causæ materiales sunt veræ causæ in hominum sententiâ, ergo etiam poterunt duæ causæ efficientes totales absolutè & simpliciter eundem effectum simul causare. Deinde, quia non est maior repugnantia in duplici causalitate materiali adæquata, quàm in duplici efficiente.

120 Dices, Forma, si ponatur in distinctis subiectis,

constituit in illis distincta composita saltem inadæquatè, unde non pendet ab illis diuersis subiectis secundum idem esse, sed secundum diuersum, quod non repugnat. Sed contrâ, quia, licet composita sint inadæquatè distincta in prædicto casu, forma tamen causata omnino est eadem; & quod dependet propriè & causatur ab illis subiectis, vnicum & idem omnino est, nempe entitas formæ, quod non benè consideratur à multis Auctoribus; ergo iam eadem res potest causari simul à duabus causis totalibus, & per duas totales causalitates, quod intendimus.

Secundò probatur eadem Conclusio, quia nulla potest adduci repugnantia in ordine ad potentiam absolutam in hac duplici causalitate adæquatâ, ergo non est neganda omnipotentia Dei. Patet Antecedens, quia tota repugnantia potest à superfluitate peti; sed hac non viget in ordine ad potentiam absolutam, ergo.

Dices cum P. Valquez oppositum asserente Tomo 1. in 3. Partem, disputatione 29. cap. 4. Actio essentialiter est dependentia effectus à causâ: sed eo ipso quod adæquatè producat effectus per vnâ actionem, non potest dependere ab aliâ, quia dependentia significat indigentiam, qui autem adæquatè & sufficienter ab vno habet suum esse, non potest alio, quoad hoc, indigere, ergo nec poterit per duas actiones totales produci. In primis hoc argumentum retorquetur ad hominem in causis materialibus, quarum causalitas etiam est dependentia effectus à causâ, & nihilominus admittunt, posse eandem formam materialem simul ex duobus subiectis educi. Respondeo ergo, actionem siue causalitatem non ita esse dependentiam effectus à causâ, quasi nequeat effectus sine illâ existere: nam certum est, ignem productum ab igne A. v.g. posse etiam naturaliter produci ab altero diuerso igne, ergo non indiget igne A. vt existat: est igitur illa dependentia idem quod productio ipsius effectus, quæ in hoc sensu dici potest indigentia, quod effectus saltem disiunctiùs pendet egeatque aliqua causâ hac vel illâ. unde ad argumentum nego, illas duas actiones totales, & quamlibet seorsim, esse indigentiam effectus ab vtraque causâ, hoc enim benè ostensum est repugnare; est ergo indigentia disiunctiue ab hac vel illâ, determinatè tamen est productio entitatis ab vtraque causâ, quod non repugnat.

Aliter huic argumento responderi nonnullus, 121 actionem totalem idè esse dependentiam ab hac causâ, quia illa actio petit ne sit altera actio, & consequenter vt effectus indigeat, & hac causâ & hoc influxu. Sed hac responsio non satisfacit; quia si actio totalis non excludit essentialiter alteram, sed solum connaturaliter, non potest esse actualis dependentia, sed summum radicalis, quia actualis dependentia dicit necessariò carentiam actualem alterius causæ vel influxus sufficientis, actualis autem carentia non est de conceptu actionis, sed summum exigentia illius carentiæ; sicut quantitas non est actualis extensio, sed radix illius.

Aduerte, quando dicimus, quamlibet ex illis causis esse totalem (idem est de actionibus) non ita intelligendum esse *de totali*, vt nulla alia causa sit præter illam, in hoc enim sensu implicat, quamlibet esse totalem, si sint duæ. Idem ergo est *totalis*

etalis quod sufficiens, etiam in actu secundo, & potens nullo maiori adhibito conatu effectum conservare sine consortio alterius.

123 Sed rogabis, casu quo dentur illæ duæ actiones, an futuræ sint supernaturales in substantiâ. Affirmant nonnulli recentiores, sed valde inconsequenter. Nam vel ex his supernaturalibus una potest esse sine aliâ, vel non. Si non, ergo non sunt totales, quia neutra sola potest effectum conservare, & ut sic destruit casus questionis. Si verò una potest esse sine aliâ, iam facio argumentum: Sicut Deus potest duas eas actiones inter se disparatas & independentes, licet supernaturales, simul ponere, cur non etiam poterit simul ponere duas quæ in substantiâ sint naturales? Respondet ergo, eas posse esse in substantiâ naturales, miraculum autem futurum in modo, id est, in coexistentia utriusque, eò quod, cum natura peccet ne altera esset, Deus tamen vult illam dare perinde ac si vni materiæ duas daret naturales formas substantiales, vel vni corpori duas naturales vibrationes; tunc enim daretur illi res quidem naturalis, sed quæ hic & nunc non deberet dari, quæ doctrina per se est satis clara.

SECTIO XI.

Diuisio Causarum.

124 **E**xplicavimus huc usque Causam in communi, oportet iam eam in suas species diuidere: & quia de illis in particulari sequentibus Disputationibus agendum est, in hac Sectione præcisè enumerabo eas species, de quibus postea acturi sumus.

Primo diuiditur Causa in *formalem*, *materialem*, *efficientem*, & *finalem*. Secundò diuiditur in *primam* & *secundam*; illa est Deus, hæc creaturæ. Tertiò in *mediatam* seu remotam, & in *proximam* seu immediatam; hæc attingit effectum ratione sui, illa ratione alterius rei à se productæ. Quartò in *totalem* & *partialem*; hæc producit effectum simul cum aliâ, illa verò se solâ. Quintò in *moralem* & *physicam*; hæc est quæ verè & realiter producit effectum, illa quæ solum consulendo, impetrando, imperando, &c. Sextò in *instrumentalem* & *principalem*, quæ ultima membra hæc non possunt commodè explicari, sed infra, ubi de eis singulariter agendum erit.

DISPUTATIO OCTAVA.

De Causâ materiali, formali, finali, & exemplari.

SECTIO I.

De Causâ materiali.

1 **N**OMINE causæ materialis comprehendendo omne subiectum in se sustentans formam aliquam, vel accidentalem, vel substantialem, vel modalem. Hæc causa definitur esse id ex quo aliquid fit ita ut insit, ita Aristoteles in præsentī cap. 3. textu 28. Per *id ex quo aliquid fit*, excluduntur causæ efficientes: neque enim dicitur ex efficientibus, sed ab efficientibus produci effectum. Per *id ita ut insit*, excluditur terminus à quo: licet enim ignis dicatur fieri ex ligno, lignum tamen non inest igni, ideoque non est causa materialis ignis. Aliter tradi solet hæc definitio, scilicet causa materialis est ea, quæ in composito recipit aliam partem. Vtræque hæc definitio non videtur exacta, quia *id ita ut insit* sonat idem, ac rem causatam materialiter debere esse unitam cum formâ; & hoc non est necessarium ad rationem causæ materialis. Suprà enim ostendi, posse de potentiâ absolutâ dari causalitatem materialem sine vnione. & ob eandem rationem non videtur bona secunda, quia non est de ratione causæ materialis, constituere actu compositum. Præterea, etiam materiæ primæ respectu animæ rationalis convenit illam recipere; unde in homine una pars recipit aliam partem, & tamen non est causa materialis, quia non producit nec causat animam, vnionem autem etiam causat ipsa anima, ergo non bene definitur, causa materialis est quæ in composito recipit aliam partem.

Ob hanc secundam rationem omnino displicet

et ea secunda definitio. Prima autem rectè potest in verum sensum explicari, ita ut *id insit* non significet actualem vnionem cum ipsâ causâ materiali, sed indigentiam huius vnionis, scilicet causalitatem materialem exigere necessariò, naturaliter loquendo, vnionem sui termini cum causâ materiali, quo differt à causalitate efficienti, quæ ex conceptu suo non exigit eam vnionem cum effectu, ut patet in Deo producente efficienter creaturas, in igne producente efficienter alium ignem, cum quo tamen non vnitur, ut cum formâ. Verum est, aliquas causas efficientes etiam exigere suos terminos sibi inesse, qualia sunt omnia principia vitalia, cognoscitiua & appetitiua; id tamen non exigunt quia causæ efficientes, sed quia simul sunt causæ materiales, coincidit enim in illis hoc duplex genus causæ, materialis & efficientis.

De effectu causæ materialis nihil occurrit dicendum; ille enim est forma ipsa sustentata à subiecto, totum autem compositum non est effectus causæ materialis propriè & in rigore, ob rationem sæpè factam, quia compositum non producit sed constituitur à partibus, ideoque diximus suprà, vnionem non esse propriè causalitatem, sed rationem formalem, quæ partes per sui communicationem componunt, non tamen efficiunt totum.

In præsentī occurrit grauis difficultas circa causam materialem: videmus enim sine vilo fundamento confluxisse prædictum genus causæ, tota enim ratio, quæ à nobis stat, desumitur ex eo, quod aliquæ formæ naturaliter nequeant conservari sine subiecto. Sed hinc non probatur, illud subiectum debere causare materialiter prædictas formas: anima enim rationalis in primo instanti suæ creationis, naturaliter loquendo, non potest